

TEISMAI.LT

Teisėjas Irmantas Jarukaitis:

„Europą kuriame visi kartu ir tik nuo mūsų priklauso, kokia ji bus“

*Vyriausybės atstovė Europos
Žmogaus Teisių Teisme:*

**„Iš žmonių vis dar išgirsti, kad tik
Strasbūras gali atkurti teisingumą“**

Teisėjas Mindaugas Povilanskas:

**„Reikia ne slėpti blogybės, o jas
nustačius išgyvendinti iš sistemos“**

Redakcijos žodis

Dzeuso mylimoji, Prancūzijos sala Indijos vandenyne, vienas iš Jupiterio palydovų arba, kitaip – antras pagal gyventojų skaičių pasaulio žemynas... Tai Europa. Prie visų skambių epitetų nesuklysimė Europą pavadinę ir mūsų namais, o Lietuvos įstojimą į Europos Sąjungą – vienu sėkmingiausių žingsnių valstybingumo istorijoje. Atsisukę ir per petį žvilgtelėję į tuos beveik 20 metų atgal, narystę Europos Sąjungoje kiekvienas matytume per savo prizmę – atviros šalių sienos ir nesibaigiančios kelionės, plačios galimybės tarptautinėje darbo rinkoje, finansinė parama ir perspektyvos augti bei įgyvendinti idėjas. Lietuvos buvimas visaverte Europos ir Europos Sąjungos dalimi suteikė galimybę ne tik įsitraukti į Europos teisinę sistemą, į nacionalinę teisę perkeliančią Europos Sąjungos teisės aiškinimo doktrinas, bet ir užtikrino Lietuvos piliečių teisę ginti savo pažeistas teises Europos Žmogaus Teisių Teisme.

Atsižvelgdami į šių dienų aktualijas, naujajį TEISMAI.LT numerį paskyrėme Europos teisei – apie tai, kokiais džiaugsmais ir vargais gyvename šiandien, kokiomis tendencijomis alsuoja ir aukščiausi Europoje – Europos Sąjungos Teisingumo, Europos Žmogaus Teisių, ir nacionaliniai teismai.

Su pirmuoju pašnekovu – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisėju Irmantu Jarukaičiu (3 p.) kalbėjome apie abipusę naudą, gautą Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, bendras puoselėjamas vertybes, „galimybę kartu su kitomis Europos tautomis spręsti dėl savo likimo“. Taip pat gvildenome klausimus, susijusius su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo darbu, – pandemijos valdymą, bylas dėl COVID-19 sukeltų aplinkybių, Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos įtaką teisiniam šalių bendradarbiavimui. Plačiau apie „Brexitą“ ir pasikeitusius teisinius tarpvalstybinius santykius taip pat galite skaityti ekspertų įžvalgose 9 p.

Antroji pašnekovė – Vyriausybės atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme Karolina Bubnytė-Širmenė interviu metu teigė, kad lietuviai, nors ir nepasitiki Lietuvos teismais, yra linkę bylinėtis ir labiau tiki Strasbūre esančiu Europos Žmogaus Teisių Teismu bei jo vykdomu teisingumu, be to, vis dar klaidingai mano apie Europos Žmogaus Teisių Teismo priteisiamus kompensacijų dydžius. Pašnekovė straipsnyje paneigė ir dar vieną iš klūšių, patvirtindama, kad vis dėlto „nacionaliniai teismai yra patys pirmieji ir svarbiausieji Konvencijos teisės plėtotojai, Strasbūro teismas pats neretai skolinasi geras idėjas iš nacionalinių teismų“ (6 p.).

Be abejo, daug dėmesio skyrėme ir migracijos krizei, su kuria Lietuva susidūrė šią vasarą. „Migracijos situacija, su kuria Lietuva susidūrė šiemet, gali būti įvardijama kaip žmogaus teisių egzaminas“, – savo įžvalgomis apie šią problemą dalijosi Mykolo Romerio universiteto tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės profesorė Lyra Jakulevičienė, nepriklausomas analitikas, tarptautinių santykių ir saugumo ekspertas Marius Laurinavičius, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto direktorė doc. dr. Margarita Šešelgytė (12 p.). Apie nelegalios migracijos bylų nagrinėjimą ir kitus teisinius niuansus, jau tapusius realia praktika, kalbėjo ir rubrikos „Teisingumo veidas“ pašnekovas – Vilniaus regiono apylinkės teismo pirmininko pavaduotojas, teisėjas Mindaugas Povilanskas (16 p.).

Rubrikoje „Iš teismų kasdienybės“ išties nebe tokie kasdieniški, bet be galo džiuginantys pirmi gyvi susitikimai, kurie primena, kokia svarbi, galinga ir konstruktyvi yra gyva diskusija. Po visų iššūkių, su kuriais susidūrėme ir vis dar susiduriame pandemijos metu, kaip Temidei – tiesos, taip mums – savo vertybių svarstyklės tenka persverti. Tad buvimo ten, kur esame, nepriiškime kaip duotybės, toliau alsuokime bendru Europos ritmu, keliaukime, siekime, auginkime ir puoselėkime Lietuvą – Europą – savo namus.

Malonaus skaitymo,

Rimantė Kraulišė

Viršelio autorius Bill Oxford (@Unsplash)

LEIDĖJAS NACIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA

L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius
Tel. (8 5) 251 4120, el. p. komunikacija@teismai.lt

Redakcinė kolegija

Rūta Andriuskaitė, Nacionalinė teismų administracija
Silvija Smolkskaitė, Nacionalinė teismų administracija
Miglė Pavliukovičienė, Nacionalinė teismų administracija
Dr. Natalija Kaminskienė,
Nacionalinė teismų administracija
Vesta Ražanauskaitė,
Nacionalinė teismų administracija
Rimantė Kraulišė, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Dr. Dovilė Murauskienė, advokatė
Audris Kutrevičius, Vilniaus apygardos administracinis teismas
Jomilė Juškaitė-Vizbarienė, Teisėjų padėjėjų asociacija
Dovilė Skiauterienė, komunikacijos specialistė
Gintarė Daugėlaitė, Klaipėdos apygardos teismas
Justinas Bagdžius, Nacionalinė teismų administracija

Autoriai

Rimantė Kraulišė
Audris Kutrevičius
Laura Mickevičiūtė
Artur Doržinkevič
Gintarė Daugėlaitė
Jomilė Juškaitė-Vizbarienė
Silvija Smolkskaitė
Miglė Pavliukovičienė
Alfredas Vilbikas

Kalbos redaktorė

Angėlė Pletkuvienė

Dizaineriai

Marius Daraškevičius
Mindaugas Daraškevičius

Ilustracijos

Pašnekovų asmeninis archyvas
Dainius Stankus
Lietuvos naujienų agentūros ELTA fotobankas
Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija

Žurnalas TEISMAI.LT (ISSN 2023-9451) leidžiamas nuo 2011 m. keturis kartus per metus. Leidinį parengė spaudai Lj „Kriventa“.

Dėl prenumeratos kreiptis į Nacionalinės teismų administracijos Komunikacijos skyrių, el. p. komunikacija@teismai.lt, tel. (8 5) 251 4120. Tiražas 1 500 vnt. Elektroninė žurnalo versija www.teismai.lt

TURINYS

AKTUALUSIS INTERVIU

Teisėjas Irmantas Jarukaitis: „Europą kuriame visi kartu ir tik nuo mūsų priklauso, kokia ji bus“ 3–5

Vyriausybės atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme: „Iš žmonių vis dar išgirsti, kad tik Strasbūras gali atkurti teisingumą“ 6–8

EKSPERTŲ ĮŽVALGOS

„Brexit“ susitarimo poveikis tarptautiniam bylinėjimuisi ir teisėsaugos bei teisminei bendradarbiavimui 9–11

NUOMONIŲ RINGAS

Migrantų krizė: ar išlaikėme egzaminą? 12–15

TEISINGUMO VEIDAS

Teisėjas Mindaugas Povilanskas: „Reikia ne slėpti blogybes, o jas nustačius išgyvendinti iš sistemos“ 16–18

IŠ TEISMŲ KASDIENYBĖS

Nepriklausomas teisingumas: kokie teismai yra ir turi būti? 19–23

Tarptautiniai susitikimai 24–25

Teisingų istorijų naktis teisme 26

AR ŽINAI, KAD...

Svetimšalių teisės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 27–28

IRMANTAS JARUKAITIS

KAROLINA BUBNYTĖ-ŠIRMĖNĖ

MINDAUGAS POVILANSKAS

Temų, straipsnių ir pasiūlymų laukiame el. p. komunikacija@teismai.lt. Už straipsnių turinį atsako straipsnių autoriai. Redakcija pasilieka teisę straipsnius redaguoti, koreguoti, trumpinti. Straipsnius perspausdinti ar kitaip naudoti jų medžiagą galima tik su redakcijos leidimu.

A portrait of a middle-aged man with short brown hair, wearing glasses and a blue plaid jacket over a brown shirt. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a blurred interior space with wooden elements.

**Teisėjas Irmantas
Jarukaitis:**
„Europą kuriame visi
kartu ir tik nuo mūsų
priklauso, kokia ji bus“

Rimantė Kraulišė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atstovė ryšiams su visuomene

Europoje vykstantys ir pastaruju metu daugiausia dėmesio ir diskusijų sulaukiantys įvykiai, tokie kaip „Brexitas“, migrantų krizė, pandemija, neabejotinai kelia iššūkių ne tik nacionalinės teisės lygmeniu, bet ir Europos Sąjungos (ES) mastu. Apie Lietuvos narystę ir lūkesčius ES, darbą Europos Sąjungos Teisingumo Teisme (ESTT, Teismas) ir šio Teismo praktiką šiandieninėmis sąlygomis – išskirtiniame TEISMAI.LT interviu su ESTT teisėju, spalio mėnesį tapusiu ir vienu iš trijų teisėjų kolegijos pirmininkų, Irmantu Jarukaičiu.

Teisininko karjerą pradėjote Europos teisės departamente, dalyvavote ir iš arti matėte Vyriausybės darbą, derybas stojant į ES. Ko mes tikėjome ir ką gavome per šiuos 17 metų narystės ES?

Derybos dėl narystės ES buvo unikali patirtis. Pagal savo mastą ir pasekmes mūsų visuomenei sunku įsivaizduoti kažką panašaus vykstant artimiausioje ateityje. Kartu tai buvo geras pavyzdys, parodęs, kad mūsų visuomenė, išsikėlusiai konkrečių ambicingą tikslą, gali susitelkti ir jį pasiekti. Manau, kad mūsų lūkesčius stojant į ES gerai atspindi Konstitucinio akto dėl Lietuvos Respublikos narystės ES Preambulė, kurioje reiškiamas įsitikinimas, jog mūsų narystė ES prisidės prie veiksmingesnio žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo, valstybės saugumo ir jos piliečių gerovės didinimo. Kartu išreiškiamas ir siekis visateisiškai dalyvauti Europos integracijos procese, kurti savo ateitį kartu su kitomis Europos tautomis. Iš esmės tai reiškia, kad narystę ES mes suvokėme kaip grįžimą į europinę civilizaciją, nuo kurios buvome per prievartą atplėšti.

„ Viena vertus, narystė ES nulemia pakankamai plačių viešosios valdžios galių patikėjimą ES institucijoms, tačiau, kita vertus, ši narystė sudaro tokias palankias prielaidas puoselėti Lietuvos valstybingumą, kokių lietuvių tauta neturėjo bent pastaruosius du šimtus metų. “

Žvelgiant į sudėtingą mūsų valstybės istoriją, geopolitinį kontekstą, kartu ir atsietai nuo jo, neabejotina, kad narystė ES yra geriausia, kas mums galėjo nutikti. Galime pastebėti ir tam tikrą paradoksą. Viena vertus, narystė ES nulemia pakankamai plačių viešosios valdžios galių patikėjimą ES

institucijoms, tačiau, kita vertus, ši narystė sudaro tokias palankias prielaidas puoselėti Lietuvos valstybingumą, kokių lietuvių tauta neturėjo bent pastaruosius du šimtus metų. Pamatinis aspektas tas, kad ES yra vertybinė bendruomenė, jos ir mūsų visuomenės esminės vertybės iš esmės sutampa, be to, ji pagrįsta solidarumo principu. Taigi gavome nepaprastai daug: galimybę oriai gyventi, kurti, studijuoti, keliauti, o svarbiausia – kartu su kitomis Europos tautomis spręsti dėl savo likimo. Akivaizdu, kad būdami ES ekonominio išsivystymo požiūriu nuėjome nepaprastai toli. Teko skaityti ekonomistų įžvalgas, kad arčiausiai Europos išsivystymo vidurkio Lietuva buvo priartėjusi 1579 m., o šiuo metu mes jau esame pasiekę daugiau.

Žinoma, visa tai nėra duotybė. Tik nuo mūsų priklauso, kiek Lietuvos bus Europoje ir kiek Europos bus Lietuvoje. Matome, kad ES yra ir sėkmės istorija, tačiau yra ir nesektinų pavyzdžių. Kita vertus, globalūs iššūkiai – kariniai konfliktai, klimato kaita, to nulemtos migracijos krizės – reikalauja bendrų veiksmų ES lygmeniu. Taigi valstybės narystė ES sudaro tik geresnes prielaidas siekti savo tikslų ir idealų, spręsti dėl savo ir Europos likimo, tačiau turime suprasti, kad Europą mes kuriame visi kartu ir tik nuo mūsų priklauso, kokia ji bus.

ESTT teisėjaujate jau 3 metus. Kokį paveikslą pieštumėte lygindami realų darbą su turėtais lūkesčiais?

Su ESTT įvairiuose kontekstuose nuolat susidurdavau savo ankstesnėje profesinėje veikloje: ir dirbdamas Europos teisės departamente, kuris buvo atsakingas už Vyriausybės atstovavimą šiame Teisme, ir teisėjaudamas Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme (LVAT), kurio nagrinėjamos bylos neatsiejamos nuo ES teisės, taip pat dėstydamas ES teisę Vilniaus universiteto Teisės fakultete. Taigi gana aiškiai suvokiau, kuo užsiima ESTT ir kaip jis funkcionuoja. Galiu tik patikinti, kad mano lūkesčiai išsipildė su kaupu, nes darbas Teisme nepaprastai praturtina įvairiomis prasmėmis. Galima sakyti, kad tai sumažinta pačios ES kopija – jame dirba daugiakultūris, daugiakalbis, dinamiškas ir talentingas kolektyvas, o tai leidžia pažinti kitas teises

tradicijas, kultūras, mokytis naujų kalbų. Turinio požiūriu darbas yra kūrybinis ir tikrai įvairus. Tenka nagrinėti nepaprastai įdomias bylas, kuriose keliami įvairūs ES teisės klausimai, pradedant instituciniais, klasikiniiais – vidaus rinkos laisvių, konkurencijos teisės, ES pilietybės, mokesčių reguliavimo ir baigiant sritimis, kuriose ES kompetenciją įgijo santykinai neseniai – prieglobsčio teisė, įvairūs ES baudžiamosios ir civilinės teisės aspektai. Lisabonos sutartis suteikė naują impulsą įvairiose srityse, ES pagrindinių teisių chartija tapo ES pirminės teisės dalimi, todėl yra sričių, kuriose ESTT praktika dar tik formuojasi, yra dinamiška. Pavyzdžiui, šiais metais Teismas priėmė pirmą sprendimą vadinamojoje *Opal* byloje dėl energetinio solidarumo principo, kuris nepaprastai aktualus ir Lietuvai. Pastaraisiais metais ES teisės kontekste priimta nemažai itin svarbių sprendimų, plėtojančių teismų nepriklausomumo principą. Be to, nacionaliniai teismai vis daugiau klausimų kelia dėl Chartijoje įtvirtinamų teisių ir laisvių aiškinimo. Žinoma, nagrinėjant sudėtingas bylas neretai kyla daug diskusijų, aistrų, bet vyrauja darbingo kompromiso dvasia.

Kaip ESTT organizuoja darbą pandemijos metu?

Kaip ir visiems, COVID-19 pandemija Teismui buvo didelis iššūkis, tačiau, mano manymu, jis puikiai su juo susitvarkė. Nors mūsų kolektyvas nemažas (Teisme dirba virš dviejų tūkstančių žmonių), vidaus darbo organizavimo požiūriu situacija buvo santykinai paprastesnė, nes darbo pobūdis palankus veiklos organizavimui nuotoliniu būdu. Taigi prasidėjus pandemijai buvo apsispręsta, kad didžioji dalis darbuotojų ir dirbs nuotoliniu būdu, į Teismą jie ateis tik tada, kai būtina, taip pat bus ribojamas vienu metu Teismo patalpose dirbančių darbuotojų skaičius. Pagrindiniu iššūkiu tapo asmenų judėjimo ribojimas tarp valstybių, nes bylininkų atstovai atvyksta iš įvairių šalių. Dėl šios priežasties buvo nuspręsta kiek įmanoma sumažinti posėdžių skaičių, juos keičiant rašytine procedūra. Svarbiausia tai, kad per nepaprastai trumpą laiką įdiegtos techninės ir organizacinės priemonės, leidžiančios organizuoti viso Teismo darbą ir posėdžius vaizdo ryšiu. Tai reiškia, kad teisėjų kolegija posėdyje dalyvauja „gyvai“, o bylininkų atstovai – priklausomai nuo galimybės atvykti į posėdį, jos nesant, dalyvaujama naudojantis vaizdo ryšiu. Tas pats pritaikyta ir teisėjų pasitarimams dėl kolegijose svarstomų bylų. Viena vertus, toks darbo organizavimas leido išvengti didelio Teismo darbuotojų susirgimų skaičiaus, kita vertus, visos šios priemonės padėjo išlaikyti aukštą Teismo darbo produktyvumo lygį. Statistika rodo, kad 2020 m. išnagrinėjome panašų bylų skaičių, kaip ir ankstesniais metais, priimta daug svarbių sprendimų. Galiausiai pagerėjus situacijai

2021 m. rugsėjį buvo nuspręsta nebetaikyti kai kurių ribojančių priemonių.

Lietuvos teismai, kaip ir kitų ES valstybių narių teismai, spręsdami bylas turi teisę kreiptis prejudicinio sprendimo – ES teisės normų išaiškinimo. Kaip Lietuvos teismai vertinami bendrame ES kontekste?

Žvelgiant bendrai, prejudicinio sprendimo procedūra yra esminė užtikrinant ES teisės veiksmingumą nacionaliniu lygmeniu, o nacionaliniai teismai yra pagrindiniai ESTT partneriai ir darbdaviai, nes būtent jie nacionaliniu lygmeniu gina iš ES teisės kylančias asmenų teises. Nacionalinių teismų prašymai priimti prejudicinį sprendimą sudaro apie 70–80 proc. visų Teisme nagrinėjamų bylų, būtent šiuose prašymuose keliami klausimai, kurie nepaprastai reikšmingi tolesnei ES teisės plėtrai. Taigi prejudicinio sprendimo procedūra yra esminė ES teisės gyvybingumui.

Kalbant apie Lietuvos teismus, mano manymu, situacija yra tikrai nebloga. Kreipimūsi skaičius panašus į kitų kartu su mumis įstojusių Vidurio ir Rytų Europos valstybių statistiką, prašymų kokybė gera. Džiugu, kad iki šiol nė vienas Lietuvos teismo prašymas nebuvo atmestas kaip nepriimtinas, nors apskritai tokių atvejų pasitaiko gana nemažai. Bylose keliami tikrai įdomūs ir sudėtingi klausimai, dalis jų nagrinėti ESTT Didžiosiose kolegijose. Įdomu ir tai, kad kai kuriais atvejais prejudicinio sprendimo procedūroje keliami klausimai „pasiveja“ anksčiau pažeidimų procedūroje analizuotas problemas. Šiuo atveju kalbu apie 2008 m. priimtą ESTT sprendimą *Komisija prieš Lietuvą* dėl bendrojo pagalbos telefono numerio 112 (skambinančio asmens vietos nustatymo paslaugos) ir 2019 m. sprendimą *AW ir kt. prieš Lietuvos valstybę*, priimtą Vilniaus apygardos administracinio teismo, nagrinėjusio valstybės deliktinės atsakomybės bylą, prašymu.

Kaip lietuvišką specifiką, galima įvardyti vieną įdomią tendenciją – žvelgiant į statistiką matyti, kad daugiausia iš Lietuvos gaunamų prašymų pateikia būtent paskutinės instancijos teismai – LVAT ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Paprastai tendencija yra kita – daugiausia kreipiasi žemesnės instancijos teismai, nes būtent jie bylose pirmieji susiduria su ES teisės aiškinimo ir taikymo klausimais. Taigi norėčiau pakviesti žemesnės instancijos teismus aktyviau kelti ES teisės aiškinimo klausimus. Žinoma, ir paskutinės instancijos teismai, iš esmės turintys pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo, turi rimtai vertinti kiekvienoje byloje kylančius ES teisės klausimus. 2019 m. Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) sprendimas „*Baltic Master*“ prieš Lietuvą, kuriame EŽTT konstatavo Žmogaus teisių

ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio pažeidimą dėl to, kad Lietuvos teismas nesikreipė prejudicinio sprendimo į ESTT, tik patvirtina šį teiginį.

Ar daug sulaukiate kreipimūsi dėl teisės aiškinimo bylose, kilusiose dėl COVID-19 sukeltų aplinkybių? Kur linksta ESTT praktika?

Bent kol kas daugiausia su COVID-19 pandemija susijusių bylų pradėta Bendrajame teisme. Jose iš esmės ginčijami Europos Komisijos sprendimai, kuriais COVID-19 kontekste suteikta valstybės pagalba vertinama suderinamumo su vidaus rinka požiūriu. Šiais metais jau priimti pirmieji Bendrojo teismo sprendimai. Bent kol kas didesnę dalį Europos Komisijos priimtų sprendimų buvo pripažinti teisėtais, tačiau yra kelios bylos, kuriose Bendrasis teismas Komisijos sprendimus panaikino dėl jų nepakankamo motyvavimo. Žinoma, gana dažnai Bendrojo teismo sprendimai skundžiami ESTT, tačiau jis kol kas sprendimų šio tipo bylose dar nėra priėmęs. Kita vertus, nacionaliniai teismai savo prašymuose priimti prejudicinį sprendimą taip pat kelia įvairius su pandemijos valdymo priemonėmis susijusius klausimus viešųjų pirkimų, prieglobsčio, Europos mokėjimo įsakymo procedūros srityse, tačiau pirmieji sprendimai šiose bylose bus priimti ateinančiais metais.

Kaip ir minėjote, dirbant daugiakultūrėje aplinkoje tenka prisitaikyti ir ieškoti kompromisų, kūrybiškų sprendimų, tačiau tokioms mažai imigracijos paveiktoms šalims kaip Lietuva iššūkiu tampa ne tik visuomenės tolerancija svetimtaučiams, bet ir esamas teisinis reguliavimas. Kokiomis įžvalgomis pasidalytumėte iš kitų ES šalių praktikos šioje srityje?

Akivaizdu, kad 2015 m. prasidėjusi migracijos krizė buvo ir tebelieka rimtas iššūkis visai ES. Ji atkreipė dėmesį ir į bendros ES užsienio politikos šiuo klausimu, ir į veiksmingos išorės sienų apsaugos, ir į valstybių tarpusavio veiksmų koordinavimo bei solidarumo poreikį. Kadangi ES teisė ganėtinai išsamiai reguliuoja prieglobsčio, nelegaliai esančių užsieniečių grąžinimo klausimus, natūralu, kad ESTT gavo ir tebe gauna nepaprastai daug prašymų priimti prejudicinius sprendimus, yra priimtų sprendimų ir pažeidimo bylose prieš kai kurias valstybes nares. Taigi šioje srityje priimta tikrai daug svarbių sprendimų. Kita vertus, neabejotina, kad fenomenas, su kuriuo šiomet susidūrė Lietuva ir jos kaimynės, kai migracija naudojama kaip tam tikras geopolitinis įrankis, paskatins naujas diskusijas. Kaip žinome, 2020 m. Europos Komisija pasiūlė naują ES

migracijos ir prieglobsčio paktą, kuriuo siekiama sistemškai reformuoti galiojantį reguliavimą. Diskusijos reformos proceso metu yra tikrai karštos, tačiau akivaizdu, kad tai gera proga Lietuvai aktyviai dalyvauti formuojant ES politiką atsižvelgiant į savo interesus ir sukauptą patirtį. Žinoma, šioje srityje nepaprastai daug sisteminių iššūkių ir skirtingų interesų, tačiau patirtis rodo, kad ES iki šiol pavykdavo susidoroti su kilusiomis krizėmis. Neabejotina ir tai, kad šia reforma turi būti užtikrinama veiksmingos migracijos politikos ir pagrindinių teisių apsaugos pusiausvyra, nors, kaip rodo praktika, ji labai trapi.

Po įvykusio „Brexit“ ES ir Jungtinės Karalystės santykiai tapo grįsti suderėtais susitarimais. Kokį poveikį šios valstybės išstojimas turės ES, jos valstybių narių ir Jungtinės Karalystės teisiniam bendradarbiavimui?

Įdomu tai, kad „Brexit“ tematika Teismo praktikoje atsirado dar iki Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES momento. Turiu galvoje ESTT plenarinės sesijos (t. y. visų teisėjų sudėtimi) nagrinėtą *Wightman* bylą, kurioje buvo keliamas klausimas, ar apie ketinimą išstoti iš ES pranešusi valstybė turi teisę vienašališkai atšaukti šį pranešimą, kol neįsigaliojo jos ir ES sudarytas susitarimas dėl išstojimo, arba, jei tokio susitarimo nėra, kol nepasibaigė ES sutarties 50 straipsnyje numatytas dvejų metų terminas. Kaip žinoma, po sudėtingų derybų ES ir Jungtinė Karalystė sudarė susitarimą dėl šios valstybės išstojimo iš ES ir Europos atominės energijos bendrijos, kuris įsigaliojo 2020 m. vasario 1 d. Derybų dėl šios sutarties metu tolesnis ES teisės ir ESTT vaidmuo buvo karštų ginčų objektas. Reikia pažymėti, kad susitarime įtvirtintos nuostatos dėl ES ir šios valstybės santykių ir pereinamoju laikotarpiu (t. y. iki 2020 m. gruodžio 31 d.), ir jam pasibaigus. Susitarimo nuostatos pakankamai išsamios ir apima itin įvairius santykių aspektus. Svarbu tai, kad jame įtvirtintos nuostatos, leidžiančios privatiems subjektams tiesiogiai remtis šia sutartimi, taip pat nuostatos, apibrėžiančios ESTT vaidmenį aiškinant šį Susitarimą pereinamoju laikotarpiu ir jam pasibaigus. Taigi negalima teigti, kad Jungtinės Karalystės išstojimu iš ES buvo visiškai nutrauktas jos ryšys su ES teise. ESTT Didžioji kolegija 2021 m. liepos 15 d. jau priėmė *CG prieš The Department for Communities in Northern Ireland* sprendimą, kuriame pripažino savo kompetenciją teikti atsakymus į Jungtinės Karalystės teismų prašymus aiškinti ES teisę pereinamoju laikotarpiu susiklosčiusioms situacijoms. Galiausiai negalima pamiršti ir to, kad ES teisė paliko gilų pėdsaką Jungtinės Karalystės teisėje, kuris šiai valstybei išstojus iš ES savaime nedings, o išliekantys glaudūs ryšiai su ES bet kuriuo atveju vers ieškoti kompromisų.

Vyriausybės atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme: „Iš žmonių vis dar išgirsti, kad tik Strasbūras gali atkurti teisingumą“

Audris Kutrevičius, Vilniaus apygardos administracinio teismo pirmininko padėjėjas ryšiams su žiniasklaida ir visuomene

Lietuvos teismai iš valstybės žmonėms priteisia gerokai didesnes sumas nei Strasbūre įsikūręs Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT), nors visuomenėje paplitusi visiškai priešinga nuomonė. Šitai teigia Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovė EŽTT dr. Karolina Bubnytė-Širmenė. Ji su TEISMAI.LT skaitytojais dalijasi savo įžvalgomis apie bylų prieš Lietuvą tendencijas, EŽTT požiūrį į teismų nepriklausomumo garantiją ir galimą politinio prieglobsčio prašančių asmenų bylinėjimąsi su valstybe.

Kodėl Lietuvos piliečiai kreipiasi į EŽTT? Ar negali apginti savo teisių nacionaliniuose teismuose, ar siekia gauti didesnes kompensacijas? O gal yra ir kitų priežasčių?

Mano manymu, atsakymą į šį klausimą lemia kompleksinės priežastys. Pirmiausia, lietuviai apskritai yra linkę bylinėtis teismuose – mediacija, arbitražas, t. y. alternatyviosios ginčų reguliavimo formos, populiarija pamažu. Antra, ištisies reikšmės turi palyginti menkas pasitikėjimas Lietuvos teismais. Man asmeniškai neretai tenka sulaukti skambučių iš žmonių, kurių manymu, „tik Strasbūras gali atkurti teisingumą“, nes „Lietuvoje jo nėra“.

Liūdna girdėti tokius vertinimus, nes aš matau didžiulę Lietuvos teismų pažangą. Tai aiškiai rodo ir Vyriausybei perduodamos bylos. Paprastų bylų mes beveik nebeturime, vienintelės bylos, kurias galėčiau pavadinti rutininėmis, yra kalinimo sąlygų bylos. Ir tai su išlygomis, nes ir tarp jų pasitaiko ir sudėtingesnių klausimų. Na, dar kiek nustebino tai, kad vėl grįžo procesų trukmės problema, nors kol kas tai tik pavienės bylos. Paminėsiu naujausią – *Gančo prieš Lietuvą* (2021 m. liepos 13 d. sprendimas). Tokios bylos primena, kad, viena vertus, nacionaliniai teismai, būdami proceso šeimininkais, turėtų jį aktyviai ir dėmesingai kontroliuoti, naudodami visus turimus procesinius instrumentus, kad būtų išvengta valdžios institucijų nepagrįstų delsimų. Kita vertus, jei jau taip atsitinka, pavyzdžiui, sudėtingose bylose, kad būtina skirti ir tenka

ilgai laukti ekspertizų ar specialistų išvadų, už tai valdžios institucijos turėtų prisiimti atsakomybę. Trečia, reikia pripažinti, kad iki šiol tarp Lietuvos žmonių esama nerealistinio vaizdo apie EŽTT priteisiamas kompensacijas. Primenu, kad pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 41 straipsnį prirėkus EŽTT teisingą atlyginimą gali priteisti, tad didelėje dalyje bylų pats pažeidimo konstatavimas laikomas pakankama satisfakcija pareiškėjui. Ekspertai jau daug metų kalba, kad EŽTT teisingą atlyginimą turėtų priteisti tik ištisies išimtiniais atvejais, tarkime, tik dėl sunkiausių Konvencijos pažeidimų – teisės į gyvybę ar kankinimo uždraudimo. Kita vertus, EŽTT priteisiamos sumos atrodo juokingos, kai jas palygini su Lietuvos teismų iš valstybės priteisiama žala, pvz., per visą Konvencijos galiojimo mūsų šalyje laikotarpį nuo 1995 m. iki dabar EŽTT iš valstybės yra priteisęs kiek daugiau nei 2,4 mln. eurų, o pagal Lietuvos teismų sprendimus tik per dvejus 2019–2020 m. žalos dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų yra sumokėta per 3,5 mln. eurų.

Galiausiai, nors daugelyje bylų prieš Lietuvą Konvencijos pažeidimų nustatyta dėl įvairių teisės aktų taikymo klaidų, jų yra buvę ir dėl ydingo nacionalinio teisinio reguliavimo. Tai vadinamosios kvazikonstitucinės bylos. Šiuo požiūriu itin reikšmingas nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojęs individualaus konstitucinio skundo institutas, užpildęs tam tikrą nacionalinio teisinio reguliavimo spragą ir išplėtęs asmens galimybes apginti savo

pažeistas teises Lietuvoje. Neabejoju, kad netrukus EŽTT pripažins šios naujos vidaus teisinės gynybos priemonės veiksmingumą.

„EŽTT imta taikyti įvairias bylų komunikavimą ir nagrinėjimą paprastinančias ir spartinančias procedūras, dėl to išaugo ir bylų komunikavimo apimtys, ir pastebimas greitesnis bylų prieš Lietuvą išnagrinėjimas.“

Ar pastaruosiu metu skundų iš Lietuvos skaičius mažėja? Kaip Lietuva atrodo lyginant ją su kitomis Europos Tarybos (ET) narėmis?

Prieš Lietuvą pateikiamų peticijų skaičius išlieka labai panašus jau daug metų, tiesa, pastaraisiais metais stebimas tam tikras jo mažėjimas. Antai 2020 m. prieš Lietuvą buvo pateiktos 408 peticijos (2019 m. – 448, 2018 m. – 475 peticijos). Bendrame EŽTT pateikiamų peticijų kontekste tai labai nedidelis skaičius: 2020 m. pabaigoje teismo nagrinėjimo EŽTT laukė 62 000 peticijų, tai yra 4 proc. daugiau nei pernai (2019 m. – 59 800 peticijų). 70 proc. neišnagrinėtų bylų buvo susijusios su keturiomis valstybėmis: Rusijos Federacija, Turkija, Ukraina ir Rumunija.

Įdomias tendencijas atspindi kitas santykinis rodiklis, nustatomas skaičiuojant peticijas, tenkančias atitinkamos valstybės, ET narės, 10 000 gyventojų. Šis rodiklis gerokai skiriasi, lyginant ET senąsias demokratijas su vadinamosiomis pokomunistinėmis valstybėmis. 2020 m. daugiausia peticijų 10 000 gyventojų teko Juodkalnijoje (3,5), Serbijoje (2,65) bei Bosnijoje ir Hercegovinoje (2,49). Mažiausiai peticijų 10 000 gyventojų teko Jungtinėje Karalystėje (0,04), Vokietijoje (0,07), Airijoje (0,08), Ispanijoje (0,09), Prancūzijoje (0,10), Danijoje ir Belgijoje (0,11). Lietuvoje 2020 m. 10 000 gyventojų teko 1,42 peticijos (2019 m. tiek pat – 1,42). Kaimyninėje Latvijoje 10 000 gyventojų rodiklis yra vienas iš didžiausių – 2,17 peticijos, o Estijoje rodiklis mažesnis – 0,96 peticijos. Nors prieš kaimynines Lenkiją ir Rusiją pateikiama gerokai daugiau peticijų, tačiau 10 000 gyventojų teko mažesnis peticijų skaičius: Lenkijoje – 0,43 peticijos, o Rusijoje – 0,62 peticijos.

Pastaraisiais metais viešojoje erdvėje buvo klaidinančios informacijos apie tai, kad Konvencijos pažeidimų prieš Lietuvą daugėja. Iš tiesų daugėja ne pačių pažeidimų, o gerokai sparčiau dirba EŽTT. EŽTT imta taikyti

įvairias bylų komunikavimą ir nagrinėjimą paprastinančias ir spartinančias procedūras, dėl to išaugo ir bylų komunikavimo apimtys, ir pastebimas greitesnis bylų prieš Lietuvą išnagrinėjimas. Nuo Konvencijos įsigaliojimo Lietuvoje pradžios 1995 m. iki 2020 m. pabaigos iš viso EŽTT prieš Lietuvą priėmė 235 sprendimus, kurių net pusė priimta 2015–2020 m.

Ilgus metus tiek EŽTT, tiek nacionaliniai teismai gaudavo labai daug nuteistųjų skundų dėl netinkamų kalinimo sąlygų. Dabar tokių bylų gerokai sumažėjo. Ar tai reiškia, kad sąlygos įkalinimo įstaigose pagerėjo?

Šių bylų mes vis dar gauname. Priminsiu, kad 2015 m. gruodžio 8 d. EŽTT priėmė sprendimą byloje *Mironovas ir kiti prieš Lietuvą* iš esmės konstatuota, jog orumą žeminančios kalinimo sąlygos Lietuvoje yra sisteminė problema. Priėmus šį sprendimą, bylos dėl netinkamų kalinimo sąlygų EŽTT sprendimu buvo priskirtos pasikartojančioms, sudėtingų Konvencijos aiškinimo klausimų nekeliančioms byloms, todėl perduodamos nagrinėti 3 teisėjų Komitetui, o ne 7 teisėjų Kolegijai. Taip pat Vyriausybei pradėtos komunuoti naujos peticijos supaprastinta tvarka bylų grupėmis, kuriose, atsižvelgdamas į *Mironovas ir kiti* byloje išplėtotą praktiką, EŽTT šalims iš karto siūlo sudaryti taikius susitarimus pagal Teismo pasiūlytas kompensacijų sumas.

2021 m. pradžioje Vyriausybei supaprastinta tvarka buvo perduota jau penktoji bylų grupė *Ozarovskij ir 11 kitų prieš Lietuvą*, susijusi su pareiškėjų skundais dėl netinkamo tualetų patalpos atskyrimo, perpildymo ir kitų sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje–kalėjime, Alytaus ir Pravieniškių pataisos namuose 2015–2019 m.

Kalinimo sąlygų bylose prieš Lietuvą perpildymo problemą pamažu keičia kitos problemos: tai ir minėtas pertvarėlių klausimas, ir įvairūs kalinamųjų sveikatos priežiūros aspektai, taip pat ir neįgalių kalinių klausimai, kt. Vertinant absoliučiais skaičiais neabejotinai stebimas šių bylų mažėjimas (taip pat ir Lietuvos teismuose). Tai pasiekta pirmiausia dėl ne vienus metus besitęsiančios laisvės atėmimo vietų modernizavimo programos, atitinkamų įstaigų rekonstrukcijos ir naujų įstaigų statybos, gerinant materialines kalinimo sąlygas. Ir ne vien dėl to. Kartu įgyvendinta sisteminė baudžiamosios politikos ir bausmių vykdymo sistemos pertvarka bei priimtos atitinkamos Baudžiamojo proceso kodekso, Bausmių vykdymo kodekso ir Baudžiamojo kodekso pataisos bei kiti įstatymai (skiriant didesnę dėmesį nuteistųjų resocializacijai, alternatyvių laisvės atėmimui baudžiamosios

Dr. Karolina Bubnytė-Širmenė

atsakomybės formų išplėtojimui, įtvirtinant lygtinio paleidimo sistemą, taikant amnestijas, koreguojant kardomąsias priemones ir kt.). Šiandien tai jau leidžia konstatuoti, kad gerokai sumažėjo kalinamų asmenų, taip pat ir nuteistųjų, kuriems paskirta reali laisvės atėmimo bausmė, ir bylų prieš valstybę dėl netinkamų kalinimo sąlygų skaičiai.

Noriu pabrėžti, kad Lietuvos kalinimo sąlygų bylų situacija ET bendrame kontekste tikrai nėra pati blogiausia. Bylose prieš Lietuvą net nebuvo priimta tikrojo pagrindinio (angl. *pilot*) sprendimo (šiuose sprendimuose, nustačius atitinkamą struktūrinę ir (ar) sisteminę valstybėje esančią problemą, rezoliucinėse jų dalyse nurodomos būtinos bendrosios priemonės jai išspręsti, paprastai nustatomas ir terminas joms priimti, o iki tol stabdomas pasikartojančių sprendimų laukiančių peticijų nagrinėjimas), kokius EŽTT dėl kalinimo įstaigų perpildymo yra priėmus prieš Bulgariją, Vengriją, Italiją, Lenkiją, Rumuniją, Rusiją ir Ukrainą, taip pat ir kvazibandomuosius prieš Belgiją, Prancūziją, Graikiją, Slovėniją, Moldovą ir Portugaliją.

Kalbant apie kalinamų asmenų teises įsimintiniausias EŽTT išnagrinėtos bylos prieš Lietuvą yra susijusios tikrai ne su orumą žeminančiomis kalinimo sąlygomis, o su gerokai įvairesniais aspektais: sprendime *Jankovskis prieš Lietuvą* buvo nustatytas Konvencijos pažeidimas dėl apribotos pareiškėjo teisės įkalinimo įstaigoje gauti informaciją internetu apie mokymosi galimybes aukštojoje mokykloje, *Birzietis prieš Lietuvą* sprendime – dėl draudimo pataisos namuose kalėjusiam pareiškėjui auginti

barzdą, *Varnas prieš Lietuvą* sprendime – dėl ilgalaikių pasimatymų uždraudimo asmenims, kuriems taikomas kardomasis kalinimas, na, ir, žinoma, *Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą* – dėl laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės veiksmingų švelninimo galimybių nebuvimo.

Ar pastaraisiais metais EŽTT nustatė daug žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimų, kurie buvo padaryti dėl netinkamų Lietuvos teismų sprendimų? Kokias pagrindines klaidas padarė nacionaliniai teismai?

Iš tikrųjų dauguma EŽTT sprendimų, kuriuose pastaraisiais metais nustatyta Konvencijos pažeidimų, daugiausia susiję su šios Konvencijos 6 straipsniu (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą).

Vis dėlto reikėtų atkreipti dėmesį į kelis aspektus. Pirmiausia, išlieka tendencija, kad per 90 proc. visų prieš Lietuvą pateikiamų peticijų atmeta pats EŽTT, jų net neperduodamas Vyriausybei. Be to, iš likusių vos kelių procentų peticijų, perduodamų Vyriausybei, dar dviejuose trečdaliuose jų Konvencijos pažeidimų dėl įvairių priežasčių nenustatoma. Tad Konvencijos pažeidimų pastaraisiais metais turime išties labai nedaug, ir anaipol ne visi jie nustatyti dėl teismų padarytų klaidų. Liūdna, kad viešąją erdvę domina išskirtinai vadinamosios Lietuvos pralaimėtos bylos ir tai, kiek Strasbūro teismas priteisė pinigų. Mes turime, kuo pasidžiaugti. Džiugu, kad praktiškai nebesaisaiko atvejų, kai Lietuvos

teismai išvis neatsižvelgia į Konvencijos reikalavimus bylose, kuriose sprendžiama dėl šios Konvencijos garantuojamų teisių. Iš pastarojo meto bylų bemaž nebuvo tokių, kuriose galėtume pasakyti – štai garantuotas Konvencijos pažeidimas. Didžiąja dalimi tai yra tam tikros pilkosios zonos bylos, kurių baigtis priklauso nuo tinkamo mūsų teismų savo pozicijos argumentavimo, taip pat ir Konvencijos taikymo atžvilgiu. Konvencijos sistemos pamatinis subsidiarumo principas praktikoje ir reiškia tai, kad EŽTT reikia itin svarių argumentų, jog galėtų nesutikti su argumentuota nacionalinio teismo pozicija taikant Konvenciją.

Prisiminsiu kad ir senesnę, bet Didžiosios kolegijos nagrinėtą *Vasiliausko* bylą, kurioje EŽTT vieno balso (!) persvara (9 teisėjai prieš 8) pripažino Konvencijos pažeidimą dėl pareiškėjo nuteisimo pagal genocido nusikaltimą Lietuvos teismams nepakankamai argumentavus, kodėl mūsų šalyje partizanai buvo tokia išskirtinė nacionalinė grupė, kad kėsিনimasis į juos grėsė visos tautos išlikimui. Kita vertus, malonu, kad kiek vėliau byloje *Drėlingas prieš Lietuvą* Lietuvos teismų argumentavimas, jiems atsižvelgus ir į EŽTT išsakytą kritiką minėtoje *Vasiliausko* byloje, jau buvo pripažintas tinkamu ir pakankamu. Tai išskirtinai reikšmingas nacionalinių teismų ir Strasbūro teismo dialogo pavyzdys. Žinoma, gali pasitaikyti, nors retai, ir tokio argumentavimo pavyzdžių, kai jis nesuderinamas su pamatinėmis Konvencijos saugomomis vertybėmis, kaip buvo bylos *Beizaras ir Levickas* atveju. Tai lėmė iš esmės seksualines mažumas diskriminuojančios Lietuvos institucijų pozicijos konstatavimą ir atskirą 13 straipsnio pažeidimo nustatymą, reiškiantį, kad Lietuvoje dėl neapykantos kalbos prieš gėjus nėra veiksmingos teisinės gynybos priemonės, nepaisant tinkamo teisinio reguliavimo buvimu. Tokie atvejai išties reti, bet nori nenori mūsų visuomenei būdinga netolerancija atsispindi ir Strasbūro nagrinėjamosiose bylose prieš Lietuvą.

„ Nacionaliniai teismai yra patys pirmieji ir svarbiausieji Konvencijos teisės plėtotojai, Strasbūro teismas pats neretai skolinasi geras idėjas iš nacionalinių teismų. “

Sunkoka apibendrinti, bet, sakyčiau, dažniausiai pasitaikanti Lietuvos teismų klaida, jei tai galima vadinti klaida, yra nepakankamas jų sprendimų argumentavimas Konvencijos garantuojamų teisių požiūriu. Šioje vietoje galima teismus padrąsinti primenant, kad nacionaliniai teismai yra patys pirmieji ir svarbiausieji Konvencijos teisės plėtotojai,

Strasbūro teismas pats neretai skolinasi geras idėjas iš nacionalinių teismų.

2020 m. EŽTT pripažino Konvencijos pažeidimą *M. ir L. Rinau prieš Lietuvą* byloje, nes valdžios institucijos dėsle grąžinti nepilnametį vaiką Vokietijoje gyvenančiam tėvui. Šiame sprendime nurodyta, kad politikai kišosi į bylos nagrinėjimą, o pats bylos nagrinėjimas užtruko nepateisinamai ilgai. Ar ir kitose šalyse politikai bando paveikti nepriklausomų teismų sprendimus?

Taip, šis sprendimas yra išskirtinis, deja, ne gerąja prasme. Prieš jį ir po jo ne kartą mesti kaltinimai teismams dėl tariamo politikų kišimosi į teisingumo įgyvendinimo procesą EŽTT buvo atmesti kitose pakankamai rezonansinėse bylose – ir byloje *Paulikas prieš Lietuvą*, ir byloje *Čivinskaitė prieš Lietuvą*. *Rinau* byloje, priminsiu, taip pat dalis bylų nagrinėjusių Lietuvos teismų sprendimų EŽTT įvertinti kaip atitinkantys Konvencijos reikalavimus.

Pabrėžčiau, kad EŽTT į teismų nepriklausomumo garantijas žvelgia ypač rimtai, nes pažeidus šį reikalavimą kyla grėsmė ir valdžių padalijimo principui, ir, žinoma, teismų legitimumui, o kartu ir teisės viršenybės principo, kaip demokratinės visuomenės atramos, pagrindams. Todėl atitinkami pareiškėjų skundai nagrinėjami itin atidžiai, tai matyti ir iš EŽTT sprendimo *Rinau* byloje apimties. Beje, tai anaipol ne vienintelis toks atvejis, yra buvę bylų ir prieš kitas valstybes dėl gerokai drastiškesnių bandymų paveikti teismus, pvz., byloje *Biraghi ir kiti prieš Italiją*. Šioje byloje 2014 m. birželio 24 d. sprendimu EŽTT nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą įstatymų leidžiamajai valdžiai retrospektyviai priėmus įstatymą, nors nacionalinėje teisėje nebuvo esminių trūkumų ir toks įstatymo priėmimas nebuvo numatomas, o priimtas jis išimtinai siekiant pakeisti nusistovėjusią nacionalinių teismų praktiką.

Galiausiai šiame kontekste negaliu nepaminėti pastarojo meto aktualijas atspindinčio EŽTT sprendimo, kuriame buvo įvertintas Lenkijos atvejis, šalyje pakeitus teisinį reguliavimą siekiant paskirti ir paskyrus valdančiai politinei daugumai lojalius teisėjus. EŽTT byloje *Reczkowicz prieš Lenkiją* 2021 m. liepos 22 d. sprendimu (sprendimas dar nėra įsigaliojęs) konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą. EŽTT nustatė, kad teisėjų skyrimo procedūrai netinkamos įtakos turėjo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios. Tai buvo esminis pažeidimas, kuris neigiamai paveikė visą procesą ir pakenkė Aukščiausiojo Teismo drausmės komisijos, išnagrinėjusios pareiškėjos bylą, teisėtumui. Taigi drausmės

kolegija nebuvo „pagal įstatymą įsteigtas teismas“ Konvencijos požiūriu. Byla *Reczkowicz prieš Lenkiją* yra tik viena iš 38 peticijų prieš Lenkiją, pateiktų 2018–2021 m. dėl įvairių 2017 m. pradėto Lenkijos teismų sistemos reorganizavimo aspektų.

Artimiausiu metu Lietuvos teismus užplūs pabėgėlių skundai dėl politinio prieglobsčio nesuteikimo. Lietuva jau yra pralaimėjusi vieną tokią bylą, be to, kita byla nagrinėjama EŽTT šiuo metu. Joje taikomos laikinosios apsaugos priemonės nedeportuoti pareiškėjų į Tadžikistaną, kol nebus išnagrinėta byla Strasbūre. Į kuriuos Konvencijos aspektus reikėtų atkreipti dėmesį nacionaliniams teismams nagrinėjant pabėgėlių bylas?

Na, jūsų paminėtos bylos yra labai skirtingos. Priminsiu, kad pirmoji minima byla, *M. A. ir kiti prieš Lietuvą*, buvo ne dėl politinio prieglobsčio nesuteikimo, o dėl atsisakymo įleisti į Lietuvą asmenis, jų teigimu, siekusių pateikti prieglobsčio prašymus (nors dėl šios faktinės aplinkybės buvo ginčas, nes, Vyriausybės manymu, jie savo valios šiuo klausimu aiškiai nebuvo išreiškę, ir tai viena iš nedažnų bylų, kurioje yra pateikta 3 teisėjų atskiroji prieštaraujanti nuomonė). Antrojoje byloje, *T. K. ir kiti prieš Lietuvą*, EŽTT sprendimo dar tik laukiame. Joje skundžiamasi dėl priimto sprendimo išsiųsti pareiškėjus iš Lietuvos, atsisakius jiems čia suteikti politinį prieglobstį.

Nemanau, kad teismams reikėtų mano patarimo. Trumpai galėčiau pasakyti, kad svarbiausia būtų vertinti individualias asmenų situacijas tiek sprendžiant dėl jų išsiuntimo, tiek dėl atsisakymo įleisti, tiek dėl laikino sulaikymo. Visais šiais atvejais pats svarbiausias yra kiekvieno asmens individualios situacijos visų aplinkybių įvertinimas. Sunku prognozuoti, kokie sprendimai mūsų laukia ateityje. Kadangi Lietuva įsileido į savo teritoriją per 4 000 asmenų kaip tik siekdama užtikrinti tikrųjų prieglobsčio prašytojų teises, nepaisant to, kad tokių tarp minėtų asmenų greičiausiai bus nedaug, akivaizdu, jog kai kurios praeities pamokos išmoktos.

Šiuo požiūriu norėtusi ne kritikuoti, o pagirti Lietuvos institucijas, kurios dorojasi su itin sudėtinga joms tenkančia našta, ieško teisingos pusiausvyros tarp potencialių prieglobsčio prašytojų teisių užtikrinimo ir pareigos tinkamai apsaugoti valstybės sieną (taip pat ir išorinę Europos Sąjungos sieną) įgyvendinimo, ir palinkėti sėkmės bei stiprybės. Taip pat ir teismams, kurių darbo krūvis, kiek žinau, jau ir šiandien gerokai padidėjęs.

„Brexit“ susitarimo poveikis tarptautiniam bylinėjimuisi ir teisėsaugos bei teisminiam bendradarbiavimui

Laura Mickevičiūtė, Lietuvos apeliacinio teismo Teismų praktikos skyriaus vadovė

Artur Doržinkevič, Lietuvos apeliacinio teismo Teismų praktikos skyriaus teismo konsultantas

2016 m. birželio 23 d. įvyko istorinis referendumas, kurio metu buvo nubalsuota už Jungtinės Karalystės išstojimą iš Europos Sąjungos (toliau – ir ES). Po šio referendumo daug diskutuota, koks bus pirmasis istorijoje valstybės pasitraukimas iš ES, kaip pasikeis teisiniai tarpvalstybiniai santykiai, tarptautinis bylinėjimasis, teisėsaugos ir teisminis bendradarbiavimas civilinėse bei baudžiamosiose bylose. Viena vertus, svarstyta, kad Jungtinė Karalystė norės pasilikti tam tikras teises ES priemonės. Kita vertus, neatmestas ir absoliutus atsiribojimas tiek nuo ES teisės akty, tiek nuo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikos.

Praėjus daugiau nei penkeriems metams nuo referendumo ir daugiau nei pusantų metų nuo 2020 m. vasario 1 d., kai Jungtinė Karalystė oficialiai tapo trečiąja valstybe santykiuose su ES valstybėmis narėmis, jau galima ne tik hipotetiškai diskutuoti, bet ir aptarti įvykusius pokyčius bei pasiektą „Brexit“ susitarimą, oficialiai vadinamą ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu. Aktualu aptarti, kaip sprendimas išstoti iš ES keičia santykių, susijusių su Jungtine Karalyste, teisinį vertinimą, teisėsaugos ir teisminį bendradarbiavimą bylose.

Išstojimas vyko laipsniškai, kadangi Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos susitarime dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos (toliau – Susitarimas dėl išstojimo) numatytas pereinamasis laikotarpis, prasidėjęs 2020 m. sausio 31 d. ir pasibaigęs 2020 m. gruodžio 31 d. Iki šiol Lietuvos teismai dažniausiai susiduria su situacijomis, kurioms, vadovaujantis Susitarimu dėl išstojimo, taikomos pereinamojo laikotarpio nuostatos.

Toliau aptarsime vis dar aktualų pereinamojo laikotarpio reglamentavimą

ir tam tikrus pokyčius, jau reikšmingus situacijose, kuriose negalima taikyti teisinio reglamentavimo, skirto pereinamajam laikotarpiui.

Aiškus teisinis reglamentavimas dėl civilinių aspektų pereinamuoju laikotarpiu

Tarptautinėse civilinėse bylose teismai paprastai susiduria su jurisdikcijos, taikytinos teisės nustatymo, užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, taip pat teismo bendradarbiavimo, pavyzdžiui, teisminių ir neteisminių dokumentų įteikimo, įrodymų rinkimo užsienyje, klausimais. Šie klausimai iš esmės yra reglamentuoti ES lygmeniu. Be to, dėl daugumos klausimų priimti ES reglamentai, kurie yra tiesioginio taikymo aktai ir jų nuostatų nereikia perkelti į nacionalinę teisę. Atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinė Karalystė dėl dalyvavimo ES teismo bendradarbiavimo srityje turėjo išreikšti savo valią, nes buvo sutarta, kad kol valia neišreikšta – tol ji nedalyvauja. Kadangi Jungtinė Karalystė buvo prisijungusi prie didžiosios dalies ES reglamentų, skirtų civiliniams ir komerciniams santykiams, jau

išstojus iš ES kyla nemažai klausimų dėl tolesnio reglamentavimo, nes iki tol buvo taikomos ES teisės nuostatos.

Susitarimo dėl išstojimo nuostatose aptartas esminių ES teisės akty, skirtų civiliniams aspektams, taikymas pereinamuoju laikotarpiu. Susitarime dėl išstojimo įtvirtinta, kad Reglamentas Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (toliau – Reglamentas „Roma I“) ir toliau taikomas sutartims, sudarytoms iki 2020 m. gruodžio 31 d. (pereinamojo laikotarpio pabaigos), o Reglamentas Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (toliau – Reglamentas „Roma II“) ir toliau taikomas žalą sukėlusiams įvykiams, jei tokie įvykiai įvyko iki 2020 m. gruodžio 31 d.

Jurisdikcijos ir teismo sprendimo vykdytinumo klausimams skirtas Reglamentas Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas „Briuselis Ia“) yra taikomas teismo procesams, pradėtiems iki 2020 m. gruodžio 31 d., o pripažinimo ir vykdymo atveju – tiems sprendimams, kurie priimti iki 2020 m. gruodžio 31 d. Galiausiai

Susitarime dėl išstojimo įtvirtinta, kad iki 2020 m. gruodžio 31 d. taikomos ir esminės ES valstybių narių bendradarbiavimo procedūros – teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimas valstybėse narėse, taip pat įrodymų, reikalingų nagrinėjant civilines arba komercines bylas, rinkimas kitoje valstybėje narėje.

Lietuvos teismų praktikoje iš esmės taikytos ir aiškintos tik Susitarimo dėl išstojimo nuostatos, skirtos pereinamajam laikotarpiui. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. balandžio 22 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2T-44-585/2021, sprenddamas teismo įsakymo pripažinimo klausimą, padarė išvadą, kad nagrinėjamu atveju pareiškėjo prašymas pripažinti ir leisti vykdyti teismo įsakymą sprendžiamas pagal ES teisę, o būtent pagal Reglamentą „Briuselis Ia“, kadangi pareiškėjas prašė pripažinti teismo 2018 m. gruodžio 28 d. įsakymą, t. y. šis įsakymas buvo priimtas iki 2020 m. gruodžio 31 d. (pereinamojo laikotarpio pabaigos). Civilinėje byloje Nr. e2-634-553/2021 Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad pagrindinė nemokumo byla atsakovui, esančiam Jungtinėje Karalystėje, buvo iškelta iki pereinamojo laikotarpio pabaigos. Tokia aplinkybė lėmė, kad Lietuvos apeliacinis teismas pareiškėjo prašymui iškelti nemokumo bylą atsakovo, kurio buveinė yra Jungtinėje Karalystėje, filialui taikė ES teisės aktą – Reglamentą Nr. 2015/848 dėl nemokumo bylą.

Apibendrintai galima teigti, kad tais atvejais, kai situacija patenka į pereinamąjį laikotarpį, didesnių diskusijų nekyla, kadangi Susitarime dėl išstojimo aiškiai ir išsamiai aptarta, koks teisinis reglamentavimas taikomas pereinamuoju laikotarpiu, t. y. taikomi ES teisės aktai.

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui – neapibrėžtumas

Teisiniame diskurse sutariama, kad pasibaigus pereinamajam laikotarpiui, nesant galimybės taikyti pereinamojo laikotarpio teisinio reglamentavimo, praktikoje kils nemažai problemų, kadangi nebuvo susitarta dėl tam tikro reglamentavimo, taikomo tarp ES valstybių narių ir Jungtinės Karalystės, pasibaigus pereinamajam laikotarpiui. Manytina, kad tais atvejais, kai situacija nepatenka į pereinamąjį laikotarpį, sprendžiant dėl teisinio reglamentavimo, pirmiausia reikia įvertinti, ar konkrečiu atveju atitinkami santykiai reglamentuojami kokioje nors tarptautinėje sutartyje, kurios šalys yra tiek Lietuvos Respublika, tiek Jungtinė Karalystė. Jei tam tikras klausimas reglamentuojamas tarptautiniu lygmeniu, taikomas šis teisinis reglamentavimas. Tais atvejais, kai nėra jokios tarptautinės sutarties, taikomos

nacionalinės teisės nuostatos, skirtos tarptautiniam civiliniam procesui (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, toliau – CPK). Taigi, viskas priklauso nuo konkrečios situacijos ir sprendžiamų klausimų pobūdžio.

Būtina paminėti keletą su Jungtine Karalyste susijusių aspektų, galinčių turėti įtakos sprendimų priėmimui tuo atveju, kai negalima taikyti pereinamojo laikotarpio reglamentavimo. Visų pirma Jungtinė Karalystė Reglamentų „Roma I“ ir „Roma II“, skirtų taikytinos teisės klausimams, nuostatas iš esmės yra persikėlusį į savo vidaus teisinę bazę. Reglamentai „Roma I“ ir „Roma II“ nėra paremti abipusiškumo principu, todėl Jungtinės Karalystės išstojimas iš ES nepadarė tokios didelės įtakos šių reglamentų taikymui (*Kulinska, M. Cross-border Commercial Disputes: Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgments after Brexit, p. 300, 2020*). Tačiau ne visų ES teisės aktų nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę gali išspręsti problemą. Pavyzdžiui, Reglamentas „Briuselis Ia“, skirtas jurisdikcijos, teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimams, yra paremtas abipusiškumo principu, todėl šio reglamento vienašališkas perkėlimas į nacionalinę teisę nepadėtų išspręsti juo reglamentuojamų klausimų, nes tinkamam jo taikymui būtinas ne vienašalis, o abipusis taisyklių taikymas.

Išskirtinę svarbą santykiuose su Jungtine Karalyste kaip trečiaja valstybe, manytina, turės Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos konvencijos (toliau – Hagos konvencijos). Ypač aktualu tai, kad prie tam tikrų Hagos konvencijų Jungtinė Karalystė prisijungė ne kaip ES valstybė narė, o kaip nepriklausoma valstybė. Vadinasi, Hagos konvencijos, prie kurių prisijungta ne ES narystės pagrindu, ir toliau išliks aktualios bei taikytinos palaikant santykius su Jungtine Karalyste.

Nemažai klausimų kelia jurisdikcijos nustatymo taisyklės, kadangi šiuo klausimu nėra vieno bendro tarptautinio susitarimo. Tam tikras jurisdikcijos nustatymo taisyklės galima įžvelgti kai kuriose Hagos konvencijose, pavyzdžiui, 1996 m. Hagos konvencijoje dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje bei 2005 m. Hagos konvencijoje dėl susitarimų dėl teisingumo. Tačiau šių konvencijų taikymo sritis yra ribota bei apima ne visus galimus teisingumo nustatymo atvejus. Ginčui nepatenkant į šių konvencijų taikymo sritį, reikia vadovautis nacionalinės teisės nuostatomis, skirtomis teisingumo klausimams. Kaip jau minėta, nesant tarptautinio reglamentavimo, taikomas nacionalinis reglamentavimas, t. y. CPK nuostatos, skirtos tarptautiniam civiliniam

Laura Mickevičiūtė

Artur Doržinkevič

procesui. Įvertinus Lietuvos Respublikos ir Jungtinės Karalystės teisiųjų sistemų skirtumus, akivaizdu, kad praktikoje gali kilti diskusijų, ypač tais atvejais, kai šių valstybių nacionalinėje teisėje bus įtvirtintos skirtingos ir viena kitai prieštaraujančios, prasilenkiančios nuostatos.

Kalbant apie teismų sprendimų pripažinimą ir vykdymą, manytina, kad ateityje konkrečios ES valstybės narės ir Jungtinės Karalystės santykiuose gali būti aktuali ir 2019 m. Hagos konvencija dėl užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Tačiau kol kas ji nėra įsigaliojusi, ją pasirašė tik trys valstybės ir nei Lietuvos Respublika, nei Jungtinė Karalystė nėra jos dalyvės. Visgi, įvertinus tai, kad teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimas yra labai svarbus, siekiant užtikrinti, jog užsienio teismų sprendimai būtų ne tik priimami, bet ir realiai įvykdomi, tikėtina, kad Jungtinė Karalystė sieks prisijungti prie šios konvencijos.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisiniame diskurse buvo tikimasi, jog Jungtinei Karalystei pavyks prisijungti prie Lugano konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, kuri praplečia Reglamento „Briuselis Ia“ taikymą tam tikroms Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybėms narėms (pavyzdžiui, Norvegijai). Tačiau 2021 m. birželio 22 d. ES išreiškė valią atsisakyti duoti sutikimą dėl Jungtinės Karalystės prisijungimo prie Lugano konvencijos, motyvuodama nuoseklia Europos Sąjungos politika, kuria siekiama skatinti bendradarbiavimą pagal daugiašales Hagos konvencijas. Ši aplinkybė patvirtina, kad Jungtinė Karalystė turėtų siekti ne tik prisijungti prie šiuo metu priimtų tarptautiniam bendradarbiavimui aktualių Hagos konvencijų, bet ir aktyviai bei veiksmingai prisidėti prie Hagos konvencijų rengimo procedūrų.

Europos arešto orderį keičia Arešto orderis

Tarptautinio bendradarbiavimo baudžiamosios justicijos srities teisės aktu suderinimo mastas ES lygmeniu yra nemažas. Europos arešto orderis, pakeitęs įprastas ekstradicijos procedūras tarp valstybių narių ir skirtas asmenų perdavimo kitai ES valstybei baudžiamajam persekiojimui ar laisvės atėmimo bausmei vykdyti klausimams, Europos tyrimo orderis, skirtas įrodymų rinkimo procedūroms, ir kitos ES lygmeniu įtvirtintos teisinės priemonės prisideda prie efektyvesnio, operatyvesnio ir lankstesnio valstybių bendradarbiavimo.

Pagal Susitarimą dėl išstojimo, siekiant asmens perdavimo baudžiamojam persekiojimo ar bausmės vykdymo tikslais, buvo galima išduoti Europos arešto orderius pagal ES reglamentavimą iki pereinamojo laikotarpio pabaigos ir iki šio termino išduoti Europos arešto orderiai yra vykdomi ES valstybėse narėse. Tačiau jau ir pereinamuoju laikotarpiu trys valstybės (Vokietijos Federacinė Respublika, Austrijos Respublika ir Slovėnijos Respublika) padarė pareiškimus dėl piliečių neišdavimo principo taikymo, t. y. įtvirtino galimybę atsisakyti perduoti savo piliečius Jungtinei Karalystei. Šios valstybės gali atsisakyti išduoti savo piliečius ir priimti sprendimą pačioms vykdyti tokių asmenų baudžiamąjį persekiojimą. Pabrėžtina, kad piliečių neišdavimo principas paprastai taikomas ekstradicijos atveju. Europos arešto orderio mechanizmas paremtas aukštu valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu ir ES pilietybės bei vienodo elgesio su ES piliečiais principais. Todėl pagal Europos arešto orderio reglamentavimą valstybės narės piliečio perdavimas kitai valstybei narei yra pagrindinė taisyklė, turinti tik kelias išimtis.

Tai, kad Europos arešto orderio atveju negalima atsisakyti perduoti savo piliečių, yra esminis skirtumas nuo ekstradicijos.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublika nepadarė pareiškimą dėl piliečių neišdavimo principo taikymo pereinamuoju laikotarpiu, vadinasi, šiuo pagrindu negalima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderio, kuris išduotas iki pereinamojo laikotarpio pabaigos.

Dar iki Susitarimo dėl išstojimo kilo klausimų dėl to, ar Jungtinės Karalystės išduotų Europos arešto orderių vykdymas nepažeis esminių žmogaus teisių, nes išstojus negalios ES teisė. Toks klausimas pasiekė ir ESTT, kuris pažymėjo, kad Jungtinė Karalystė yra prisijungusi prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir tokia jos narystė nėra kaip nors susijusi su jos naryste Europos Sąjungoje, todėl sprendimas išstoti iš ES nedaro poveikio Jungtinės Karalystės pareigai laikytis iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos kylančių reikalavimų. Be to, ESTT yra pažymėjęs ir tai, kad Jungtinė Karalystė yra ratifikavusi 1957 m. gruodžio 13 d. Europos konvenciją dėl ekstradicijos ir jos nuostatas perkėlusį į savo teisę.

Šiuo metu tai, kad Jungtinė Karalystė yra Europos konvencijos dėl ekstradicijos narė, nebėra aktualu, nes Jungtinė Karalystė ir ES susitarė dėl to, kaip vyks asmenų perdavimas baudžiamajam persekiojimui ar laisvės atėmimo bausmės vykdymui, pasibaigus pereinamajam laikotarpiui. Tokiems klausimams taikomos Susitarimo dėl išstojimo nuostatos, kuriomis numatomas naujas Arešto orderio mechanizmas. Susitarime dėl išstojimo pabrėžiama, kad ekstradicijos sistema tarp valstybių narių ir Jungtinės Karalystės turi būti grindžiama perdavimu pagal Arešto orderį mechanizmu. Taigi, Europos arešto orderį keičia Arešto orderis.

Pagal Susitarimą dėl išstojimo Arešto orderis yra teisminės institucijos sprendimas, kurį išduoda valstybė, kad kita valstybė areštuotų ir perduotų prašomą perduoti asmenį, siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar vykdyti laisvės atėmimo bausmę. Arešto orderis iš esmės panašus į Europos arešto orderį, tačiau valstybės gali atsisakyti perduoti asmenis dėl politinių nusikaltimų (12 ES valstybių narių patvirtino siekį naudotis šia išimtimi), atsisakyti perduoti savo piliečius (10 ES valstybių narių pranešė apie ketinimą neperduoti savo piliečių) arba juos perduoti tik su tam tikromis sąlygomis (2 ES valstybės narės nurodė, kad savo piliečius perduos tik jiems sutikus būti perduotiems), taip pat taikomas reikalavimas užtikrinti dvigubo baudžiamumo principą. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublika padarė pareiškimą,

jog ji, remdamasi abipusiškumo principu, netaikys dvigubo baudžiamumo sąlygos dėl tam tikrų nusikalstamų veikų, jei už tas veikas kitoje valstybėje (Jungtinėje Karalystėje) skiriama bent 3 metų laisvės atėmimo bausmė (šių veikų sąrašas iš esmės analogiškas įtvirtintajam teisės aktuose, kuriais reglamentuojamas Europos arešto orderis). Be Lietuvos Respublikos, dar 14 ES valstybių narių išreiškė norą atsisakyti tikrinti dvigubą baudžiamumą dėl tam tikrų veikų. Taip pat Lietuvos Respublika dėl savo piliečių nutarė taikyti piliečių perdavimą abipusiškumo principu. Taigi, jei Arešto orderis išduotas baudžiamojam persekiojimo tikslais, Lietuvos Respublikos pilietis perduodamas su sąlyga, kad Jungtinei Karalystei priėmus apkaltinamąjį nuosprendį jis bus grąžintas į Lietuvos Respubliką atlikti jam paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės, jei to prašytų perduotas asmuo arba pareikalautų Lietuvos Respublikos generalinė prokuratura.

Lietuvos Respublika nėra padariusi išimties dėl piliečių neišdavimo principo taikymo Arešto orderio atveju, tačiau, kaip minėta, kai kurios ES valstybės narės yra padariusios pareiškimą dėl savo piliečių neperdavimo, todėl gali pasitaikyti atveju, kai Lietuvos Respublikos bus prašoma išduoti asmenį, kuris yra ne Lietuvos Respublikos, o ES valstybės narės, kuri tokią išimtį numatė, pilietis. Tokiems atvejams, manytina, aktuali ESTT praktika, pagal kurią svarbu užtikrinti laisvo judėjimo ES viduje principą, todėl visų pirma reikia informuoti pilietybės valstybę apie gautą prašymą ir suteikti šiai valstybei galimybę vykdyti savo piliečio baudžiamąjį persekiojimą, jei pagal nacionalinę teisę tokia valstybė narė turi kompetenciją vykdyti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą už nusikaltimus, padarytus už jos teritorijos ribų. Tačiau ESTT praktikoje atkreiptas dėmesys ir į tai, kad jei pilietybės valstybė nesiruošia pati imtis jokių tokio asmens baudžiamojam persekiojimo veiksmų, tokiu atveju galima asmenį išduoti trečiajai valstybei.

Taigi, nors po pereinamojo laikotarpio pabaigos netaikomos Europos arešto orderio procedūros, tačiau susitarta dėl Arešto orderio taikymo, kuris turėtų ir toliau užtikrinti efektyvų bendradarbiavimą su Jungtine Karalyste dėl asmenų perdavimo. Manytina, kad sėkmingą susitarimą dėl naujos teisinės priemonės – Arešto orderio procedūros – lėmė abipusis tiek Jungtinės Karalystės, tiek Europos Sąjungos siekis negrįžti prie sudėtingesnės ekstradicijos procedūros.

Migrantų krizė: ar išlaikėme egzaminą?

Jomilė Juškaitė-Vizbarienė, Teisėjų padėjėjų asociacijos valdybos narė
Gintarė Daugėlaitė, Klaipėdos apygardos teismo pirmininko patarėja

Nuo šių metų gegužės mėnesio pradėjus augti migrantų srautui per Lietuvos ir Baltarusijos sieną, imta kalbėti apie mūsų šalyje prasidėjusią krizę. Į Lietuvą per vasaros mėnesius atvyko daugiau nei 4 tūkst. Irako, Kongo, Kamerūno, Irano, Afganistano ir kitų šalių piliečių. „Nuomonių ringe“ šį kartą ekspertų klausiamo, ar prieš Lietuvą taikyti veiksmai gali būti prilyginti hibridinio karo atakai, kokių klaidų buvo padaryta valdant krizę.

Apie migrantų krizę kalbėjomės su Mykolo Romerio universiteto tarptautinės ir Europos Sąjungos (ES) teisės profesore Lyra Jakulevičiene, nepriklausomu analitiku, tarptautinių santykių ir saugumo ekspertu Mariumi Laurinavičiumi, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto direktore doc. dr. Margarita Šešelgyte.

Šią vasarą Lietuva susidūrė su migrantų krize. Kaip manote, problemą derėtų sieti tik su hibridinės atakos elementu, o galbūt neišvengiamai turėjome susipažinti su Vakarų valstybėms būdingais migracijos iššūkiais?

Lyra Jakulevičienė. Nors Lietuva saugo išorinę ES sieną, per daugelį metų migracijos srautai buvo labai stabilūs ir su didesniais migrantų antplūdžiais nesusidurta. Tačiau pasaulis tampa vis mažesnis, krizės, kurios mums atrodo tolimos, yra visai šalia mūsų, ypač jei kaimynystėje yra nedraugiškų mums valstybių. Būdami NATO nariais ir dalyvaudami misijose tebesitęsiančių konfliktų valstybėse bei priklausydami ES, kurioje siekiama solidarumo, vis labiau susidursime su migracijos iššūkiais, kuriuos patiria ir kitos Europos valstybės.

„Lietuvoje migracijos ir prieglobsčio procedūros veikia daugiau kaip dvidešimt metų, turime gal ir netobulas, bet veikiančias tokių asmenų priėmimo sąlygas.“

Visgi dabartinė migracijos situacija pirmiausia susijusi ne su natūraliu migrantų srautu, o su grėsminga padėtimi, kai kaimyninė šalis dėl geopolitinių priežasčių naudoja migrantus kaip ginklą prieš Lietuvą. Toks atvejis ne pirmasis, anksčiau su tokiu fenomenu susidūrė Suomija, vienas iš nesėkmingų atvejų – pernai susidariusi padėtis prie Graikijos ir Turkijos sienos. Tik tuo šiuo metu šioje situacijoje yra išskirtinė ir ypatinga, nes net ir Lietuvai 4 000 asmenų skaičius nėra katastrofiškas, nors, pavyzdžiui, prieglobsčio prašytojų skaičiai ir išaugo kelis kartus.

Prisiminkime, kad didžioji dauguma pasaulio pabėgėlių glaudžiasi būtent neturtingose besivystančiose šalyse, kurios neturi nei infrastruktūros, nei lėšų, nei veiksmingos pagalbos priimti daug didesnius pabėgėlių srautus. Pavyzdžiui, Libane iš 6,8 mln. gyventojų pabėgėliai iš kaimyninės Sirijos sudaro net 19,5 proc. (apie 1,5 mln.), nors šalis visai neseniai pati yra nukentėjusi nuo karo, per 50 proc. gyventojų gyvena žemiau skurdo ribos. Lietuvoje migracijos ir prieglobsčio procedūros veikia daugiau kaip dvidešimt metų, turime gal ir netobulas, bet veikiančias tokių asmenų priėmimo sąlygas. Su sunkumais susidūrėme dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, dėl to, kad asmenų neteisėtas atvykimas buvo skatinamas kitos šalies valstybės institucijų, o tokiems atvejams tarptautinė teisė dar turi rasti

naujus sprendimus. Jei anksčiau su šiuo fenomenu susidūrusios valstybės panašias situacijas išsprendė derybomis, Lietuvos padėtis keblesnė. Antra, migrantų, prieglobsčio prašytojų priėmimo sistemos Lietuvoje nėra lanksčios, kad galėtų reikalui esant išsiplėsti ar susitraukti. Ši migracijos situacija parodė, jog turime ne tik stiprinti sieną, bet ir tobulinti mūsų sistemas, kad jos būtų atsparesnės išaugusiems migrantų srautams.

„Laikantis solidarumo principo reikia padėti valstybėms, kai iškyla rimta problema, todėl ir Lietuva ateityje turėtų šiame procese dalyvauti.“

Margarita Šešelgytė. Toks laikas tikrai anksčiau ar vėliau ateis. Europa – traukos centras migrantams. Jeigu tai nebus tiesiogiai per mūsų sieną atvykstantys migrantai, turėsime vis tiek spręsti perkeltų atvykėlių problemą, nes Europos valstybės turi laikytis solidarumo. Mes matėme, kas vyko 2015 m., kai Italija, Graikija susidūrė su labai dideliais migrantų srautais. Laikantis solidarumo principo reikia padėti valstybėms, kai iškyla rimta problema, todėl ir Lietuva ateityje turėtų šiame procese dalyvauti.

Ši konkreti situacija, su kuria mes susidūrėme, labiau sietina su hibridiniu iššūkiu, t. y. A. Lukašenkos režimo veiksmais, vykdomais prieš mūsų valstybę. Šis migracijos kelias nėra natūralus tiems migrantams, kurie patenka į Lietuvą. Žmonės dirbtinai atvežami ir paleidžiami. Be abejo, tai šiek tiek kitokio pobūdžio migracija. Politikos moksluose tyrinėtojai šį procesą įvardija kaip migracijos *suginklinimą* (angl. *Weaponization of migration*). Šiuo metu ir mes patiriame tokį migracijos iššūkį.

Žinoma, jeigu būtume laiku susitvarkę sienos reikalus, tokia hibridinė ataka praktiškai nebūtų įmanoma, bet visos hibridinės atakos yra nukreiptos į mūsų pažeidžiamiausias vietas. Mūsų silpnybės išnaudojamos jomis manipuluojant ir siekiant sukelti valstybei iššūkius, kurie vėliau gali virsti politinio, pilietinio lojalumo klausimais, nestabilumu politinėje visuomenėje, o tuo suinteresuotos mums nedraugiškos valstybės. Ypač dėl to, kad Lietuva paskutiniu metu tapo labai aktyvi užsienio politikoje kovodama dėl demokratijos tiek regione, tiek su kitais autoritarais, pavyzdžiui, Kinija.

Nuo 2008-ųjų Rusijos ir Gruzijos karo, nuo 2014 m. įvykių Ukrainoje (Krymo okupacijos) mes kalbame, kad Rusija yra pagrindinis mūsų priešas, o Baltarusija iš esmės yra jos satelitas. Iš gynybos perspektyvos vertindami Rusiją ir Baltarusiją praktiškai kaip vieną valstybę dėl jų gynybos susiliejimo galime sakyti, kad mes turime sieną su Rusija, kuri absoliučiai neapsaugota.

„ Migracijos situacija, su kuria Lietuva susidūrė šiemet, gali būti įvardijama kaip žmogaus teisių egzaminas. “

Marius Laurinavičius. Tai hibridinė ataka, neturinti nieko bendro su jokia natūralia migrantų krize. Šitaip teigti galima dėl kelių priežasčių: yra pakankamai net dokumentais patvirtintų įrodymų („Dosje“ centro ir „Der Spiegel“ tyrimas, FRONTEX agentūros turimi įrodymai, Lenkijos valdžios užfiksuoti dokumentiniai įrodymai etc.), kad visa ši operacija nuo pradžios iki galo organizuojama ir koordinuojama Baltarusijos režimo, todėl kalbėti apie kokią nors natūralią migraciją (legalią ar nelegalią) arba Vakarų valstybėms būdingus su migracija susijusius iššūkius šiuo konkrečiu atveju nėra nė mažiausio pagrindo. Tai, kas vyksta mūsų regione dabar, gali

būti lyginama tik su Rusijos rengtomis panašiomis operacijomis prieš Suomiją ir Norvegiją 2015–2016 m.

Valdant migrantų antplūdį kilo daug diskusijų dėl žmogaus teisių ir valstybės saugumo užtikrinimo balanso. Ar išlaikėme egzaminą žmogaus teisių srityje? Kokių klaidų buvo padaryta, o už ką derėtų pagirti?

L. Jakulevičienė. Migracijos situacija, su kuria Lietuva susidūrė šiemet, ne veltui gali būti įvardijama kaip žmogaus teisių egzaminas. Viena vertus, tarptautinėje bendruomenėje esame žinomi žmogaus teisių gynėjai: rėmėme demokratijos pastangas Ukrainoje, dabar – Baltarusijoje. Kita vertus, migracijos situacija Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje kėlė nemenkus iššūkius, kaip rasti pusiausvyrą tarp žmogaus teisių užtikrinimo ir net paprasčiausio žmogiškumo bei valstybės saugumo grėsmių suvaldymo. Man pačiai šie metai priminė 90-uosius tiek grėsmių, tiek ir atsako į jas atžvilgiu. Ar išlaikėme žmogaus teisių egzaminą, bus galima pasakyti tik po kurio laiko, nes pati situacija yra nevienareikšmė, sprendimų galimybės šiuo atveju, su kuriuo mes susidūrėme, itin ribotos, taip pat ir institucinė patirtis, kadangi visa situacija mums visiškai nauja, beprecedentė. Ar buvo padaryta klaidų, taip pat paaiškės po kurio laiko, dabar viskas per daug šviežia ir subjektyvu, bet pusiausvyros būtina siekti.

Priimtų sprendimų ateities vertinimai priklausys ir nuo to, kas ir iš kokios pozicijos vertins. Politologų nuomonė vienokia, saugumo specialistų – galbūt dar kita, teisininkai matuoja pagal teises, bylinėjimosi rizikas, o jo tikrai bus. Bendrame Europos teisės viršenybės iššūkių kontekste svarbu neužmiršti, kad gyvename teisinėje valstybėje, esame tarptautinės bendruomenės dalis. Prisiimti įsipareigojimai nėra beprasmiškai atgyvenę, jie padiktuoti dar skaudesnių patirčių Europoje, kad jos nepasikartotų. Pagaliau esame įsipareigoję mūsų piliečiams užtikrinti demokratiją, teisės viršenybę, žmogaus teises. Tenka pastebėti didelį susipriešinimą šioje srityje, todėl net ir žmogaus teisių specialistai, siekdami įvardyti objektyvias rizikas, siūlydami sprendimus, šiandien susiduria su dideliu priešišku. Būtų klaida, jei jie nutiltų, nes šiandien kalbama apie migrantų, rytoj – apie piliečių teises, jie yra ir demokratijos balsas. Tylėdami, be diskusijų, iššūkių neišspręsimė.

Žinoma, galima ir pasidžiaugti, kad migrantų srautas sumažėjo, pastarųjų mėnesių tarpinstitucinis koordinavimas itin sustiprėjo, kaip ir visuomeninių organizacijų

Lyra Jakulevičienė

Margarita Šešelgytė

Marius Laurinavičius

aktyvumas prisidėti prie humanitarinių poreikių sprendimo, kai kurios institucijos atsakingai planuoja pažeidžiamiausių migrantų – vaikų – interesų užtikrinimo, švietimo galimybes.

M. Laurinavičius. Šioje diskusijoje atsakymą gali duoti tik teismas. Visa kita – tik nuomonės, kurios, žinoma, gali būti įvairios. Jei Lietuva pralaimės kokias nors reikšmingas bylas Europos Žmogaus Teisių Teisme (EŽTT), tuomet bus galima sakyti, kad daugiau ar mažiau (priklausomai nuo to, ką ir kaip pralaimėtų) egzaminas nebuvo išlaikytas ar bent jau išlaikytas tik iš dalies. Iki tol jokio pagrindo kalbėti, kad Lietuva kokio nors egzaminu neišlaikė, jei remiamės faktais, o ne emocijomis, paprasčiausiai nėra.

Klaidų nurodymas, kaip ir pagyrimai, jei tai nesusiję su jau minėtais EŽTT sprendimais, taip pat neturi nieko bendro su teisiniu vertinimu. Tai – politinių vertinimų sritis. O vertinant grynai politiškai, mano nuomone, Lietuva tikrai nusipelnė tik pagyrimų už tai, kaip buvo atremiama ši hibridinė ataka. Lietuva iš esmės turėjo du svarbiausius tikslus: pirmiausia neprarasti ES paramos ir užsitikrinti, kad šios hibridinės atakos atrėmimas būtų visos ES, o ne vien Lietuvos reikalas. Antra – sustabdyti neteisėtai atvykusių migrantų srautą. Abu tikslai iš esmės pasiekti dėl tikrai sumanios politikos ir diplomatijos. Maža to, galbūt net pavyks inicijuoti ES migracijos politikos peržiūrą, o tai irgi būtų ir Lietuvos interesas.

M. Šešelgytė. Į šį klausimą reikia plačiau žvelgti vertinant, kaip veikia valstybė. Valstybės tikslas – užtikrinti gyventojų saugumą. Ji veikia pagal socialinį kontraktą – mes suteikiame valstybei tam tikras teises, o ji mums įsipareigoja padaryti tam tikrus dalykus, kartais apribodama mūsų laisves. Mes mokame mokesčius, gauname numatytą socialinę, karinę apsaugą.

„Kur yra riba, kiek mes galime varžyti žmogaus teises, o kada jau turime pasakyti „stop“, yra diskusiniai susitarimo klausimai.“

Kai kyla didelių saugumo problemų, rimtų iššūkių, valstybė turi teisę stipriau apriboti tam tikras teises ir laisves, siekdama užtikrinti savo piliečių saugumą. Labai dažnai, kai kyla tikrai didelių saugumo iššūkių (pavyzdžiui, teroristinės atakos, pandemijos atveju), žmogaus teisės yra ribojamos, nes kitaip nebus išspręstos kylančios problemos. Kur yra riba, kiek mes galime varžyti žmogaus teises, o kada

jau turime pasakyti „stop“, yra diskusiniai susitarimo klausimai. Visgi tokia galimybė yra.

Man atrodo, kad šioje migrantų krizėje valstybė, Vyriausybė pasinaudojo jai suteiktomis teisėmis. Kartu mes suprantame, kad migrantų teisės taip pat svarbios. Į tam tikrus biurokratinis dalykus galime žvelgti kaip į teisių ribojimą, bet tai ribojimas, vykdomas ypatingomis sąlygomis.

Manychiau, kad su situacija buvo susitvarkyta neblogai. Ne iš karto, bet tai, kad nelegaliai kertančiųjų sieną srautai sumažėjo maksimaliai, buvo priimtas sprendimas nepriimti jų – netobulas, tačiau vienintelis įmanomas šiomis aplinkybėmis. O pagrindiniu iššūkiu šioje krizėje pavadinčiau tikrai blogą komunikaciją.

Į Lietuvą neteisėtai atvykę migrantai dažnai nurodo, kad neplanuoja grįžti į gimtąsias šalis. Kokius sprendimo būdus matote? Ar esame pasirengę migrantų integracijai, jeigu to prireiktų?

M. Laurinavičius. Šiuo konkrečiu klausimu, kaip ir kitais panašiais, aš matau tik teisinius ir ES bei pasaulines normas atitinkančius sprendimų būdus. Niekito kito čia nesugalvosime, kaip tik tokiems atvejams numatytos procedūros.

L. Jakulevičienė. Nei ES, nei tarptautinėje teisėje iki šiol nėra teisės įvažiuoti į svetimą šalį migracijos tikslais. Kaip nuolat pabrėžia EŽTT, valstybės turi teisę kontroliuoti savo sienas, todėl tam tikros išimtyms daromos tik asmenims, kurie priversti išvykti iš gimtosios šalies dėl persekiojimo, karo, šurkščių žmogaus teisių pažeidimų. Kai migrantai jau yra valstybės teritorijoje, veikiantys teisiniai sprendimai yra keli ir jie priklauso nuo to, kokia padėtis asmens kilmės šalyje, ar jis gali ten grįžti.

Tiems asmenims, kurie pagrįstai baiminasi susidorojimo ar karinio konflikto veiksmų savo valstybėse, gali būti leista pasilikti Lietuvoje, kol padėtis kilmės valstybėje pasikeis, taigi ne visam gyvenimui. Jei lygintume iki šiol Lietuvoje tarptautinę apsaugą (prieglobstį) gavusių asmenų skaičių su čia pasilikusiais ilgesniam laikui, tai šie skaičiai skiriasi ir nedaug pabėgėlių lieka Lietuvoje. Tai dažnai lemia ir natūralios priežastys, nes kai kurių iš jų šeimos nariai jau gyvena kitose Europos valstybėse, todėl keliasi pas juos arba buriasi prie etninių bendruomenių, kurios teikia pagalbą. Ne paskutinėje vietoje ir ekonominės bei socialinės priežastys, nes Lietuvoje pasibaigus integracijos laikotarpiui užsieniečiui, gerai nemokančiam kalbos, neturinčiam būsto, ne visuomet tvirtai įsitvirtinusiame darbo rinkoje, neturinčiam

giminių ir kitokios pagalbos, išgyventi yra itin sudėtinga. Visgi kai kuriems pavyksta sėkmingai įsitvirtinti ir net sukurti darbo vietas Lietuvos piliečiams.

Visi kiti migrantai, kurie nepatenka į itin siaurai apibrėžtą tarptautinės apsaugos sąvoką ir neturi kitų teisių pagrindų likti Lietuvoje, turės iš čia išvykti. Skirtumas tik tas, ar tai vyks savanoriškai, ar bus taikomas priverstinis jų grąžinimas. Abi formos taikomos visose Europos valstybėse, taip pat ir Lietuvoje.

M. Šešelgytė. Iš tikrųjų svarstomi įvairūs scenarijai. Keliamas ir klausimas dėl dalijimosi su kitomis ES valstybėmis. Krizė yra ir galimybė išmokti bei gauti pozityvių dalykų. Jeigu išnaudosime šią situaciją, parengsime planą, strategiją ir veiksmus, kaip integruoti pabėgėlius, tai gali būti naudinga Lietuvai. Pirma, Lietuvoje reikalinga darbo jėga, yra darbo vietų, kurios galėtų būti užimamos. Antra, tai būtų puikus planas pasibandymui ir eksperimentas ateičiai. Greičiausiai migrantų klausimai išliks aktualūs ir su tuo susidursime vis dažniau.

Vienas iš potencialių migracijos augimo taškų – Afganistanas. Kiekvienai neramumai iš karto padidina migrantų srautus.

Kalbant migrantų tema, dažnai girdimas nerimas dėl kitos kultūros, religijos pripažinimo ir priėmimo. Tai būdinga ir su didelėmis migracijos krizėmis jau susidūrusiose šalyse – Graikijoje, Italijoje, Vokietijoje. Kokių priemonių būtų galima imtis, kad didėtų visuomenės tolerancija svetimtaučiams?

L. Jakulevičienė. Pirmiausia svarbu suprasti, kodėl šie žmonės atvyko į Lietuvą, ar jie apgauti turistai, ar kai kurie jų – sudėtingus pavojus patyrę asmenys, normalios šeimos su savo istorija, kasdienybe, siekiantys apsaugoti savo vaikus nuo karo ir kitų baisumų, apie kuriuos mes, gyvenantys Lietuvoje, nesame girdėję. Jei šie žmonės pristatomi kaip nusikaltėliai, visuomenės tolerancija svetimtaučiams tikrai nedidės. Todėl labai svarbus pačių valstybės institucijų vaidmuo tinkamai komunikuoti su visuomene tokiose ekstremaliose situacijose, telkti bendruomenes pagalbai, nepriešinti jų su atvykėliais. Mūsų visuomenė labai homogeniška, vienalytė, tai irgi reikia suprasti, kadangi nėra lengva priimti bet kokį kitoniškumą, nesvarbu, ar tai būtų migrantas, ar koks nors kitoks žmogus.

Kol kas esame geroje situacijoje, lyginant su kitomis Vakarų Europos valstybėmis, nes

neturime įsisenėjusių integracijos problemų, susiformavusių tam tikros tautybės, religijos asmenų getų. Dar galime tobulinti savąją integracijos sistemą orientuodami ją ne tik į migrantų integraciją darbo rinkoje, bet taip pat ir į socialinių ryšių kūrimą, pačių migrantų įgalinimą. Būtina užtikrinti, kad nedidėtų atskirtis, o tam reikia socialinės, bendruomeninės integracijos, ne vien formalių veiksmų. Svarbu į šią veiklą įtraukti vietos bendruomenes, nevyriausybinės organizacijos, nes mūsų šalyje tai dar nėra plačiai išplėtota.

M. Šešelgytė. Padėtų edukacinės programos, kalbėjimas. Itin svarbu, kad politikai nenaudotų šios temos, norėdami susirinkti politinius dividendus. Kai kalboje apie migrantus vartojami įvairūs epitetai, šie pasisakymai rezonuoja dalyje mūsų visuomenės. Tai labai blogai. Šiuo metu svarbi politikų atsakomybė, kai kalbama su migrantais susijusiomis temomis.

Man atrodo, kad turime galimybę auginti visuomenės kultūrą. Tam padėtų tinkama edukacija apie mums svetimą kultūrą. Vien iš istorijos pamokų žinome, kad labai svarbu

įvairiapusė integracija – kad migrantai nevyventų getuose, atsiskyre, mokėtų kalbą ir būtų visuomenės dalis. Tai – pamokos, kurios yra universalios.

„ Problemų kyla, kai visuomenė nesupranta prievolės priimti migrantus, o tuomet jau kitos kultūros ir religijos veiksnys tampa papildomu dirgikliu, baimės priežastimi ir pan. “

Mūsų visuomenė tikrai dar nepasiruošusi, nes mes nebuvo susidūrę su tokiais iššūkiams. Visgi mane džiugina įvairios viešos iniciatyvos, kai migrantams buvo nešami drabužiai, maistas, medus. Mūsų visuomenė nėra bloga. Žmonės empatiški ir dažnai kalba apie tai, kad lietuviai irgi bėgo į Jungtines Amerikos Valstijas, o ten sulaukė

šilto priėmimo bei pagalbos. Tam tikra prasme tai yra tarsi galimybė mums gražinti skolą. Mumis kažkada rūpinosi, dabar mes pasirūpiname silpnesniais.

M. Laurinavičius. Mano vertinimu, iš Afganistano evakuotų žmonių priėmimas ir jų situacija Lietuvoje, kuri, žinoma, labai skiriasi nuo neteisėtai atvykusių migrantų padėties, gana akivaizdžiai iliustruoja, kad pagrindinė problema tikrai nėra visuomenės tolerancijos būtent svetimtaučiams trūkumas. Jei problema būtų visuomenės tolerancijos būtent svetimtaučiams trūkumas, tuomet ir Lietuvos karių pagalbininkai iš Afganistano dėl čia išvardytų kitos kultūros ir religijos priežasčių taip pat nebūtų taip palankiai priimami Lietuvoje.

Manau, problemų kyla, kai visuomenė nesupranta prievolės priimti migrantus, o tuomet jau kitos kultūros ir religijos veiksnys tampa papildomu dirgikliu, baimės priežastimi ir pan. Kalbant apskritai, bet kokia tolerancija, mano įsitikinimu, gali būti didinama tik švietimo priemonėmis. ■

Komentaras

Eglė Samuchovaitė,

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus programų vadovė

Raudonojo Kryžiaus valstybės pagalbininko vaidmuo yra organizacijos pagrindas. Mes sakome, kad kai kiti stengiasi nuo krizių pabėgti, Raudonasis Kryžius į jas įsitraukia. Dar svarbu pažymėti tai, kad Raudonasis Kryžius paprastai nedubliuoja funkcijų, kurias atlieka atsakingos valstybės

institucijos, o jeigu imasi tų, kurias iš esmės turėtų atlikti valstybė, tai tik tam tikram laikotarpiui, kol valstybė sureguliuos savo procesus.

Vasarą išaugus per Lietuvos ir Baltarusijos sieną atvykstančiųjų į mūsų šalį žmonių skaičiui, Lietuvos Raudonasis Kryžius, kaip ilgametę patirtį prieglobsčio ir migracijos srityje turinti organizacija, ėmėsi lyderystės, subūrė ir kitas nevyriausybinės organizacijas, kad ne tik padėtų valstybei dorotis su iššūkiams, bet ir pasirūpintų pagrindiniais žmonių humanitariniais poreikiais: maistu, higienos priemonėmis, medikamentais, drabužiais, avalyne.

Pirmasis iššūkis, su kuriuo susidūrėme išaugus migrantų skaičiui šią vasarą, tai suvokimas, kad kai kurias savo funkcijas profesionaliai galėsime atlikti tik pasitelkę vertėjus. Todėl pakankamai anksti prie mūsų komandos prisijungė trys irakiečiai vertėjai.

Antra, situacija labai greitai keitėsi, todėl reikėjo būti lankstiems ir greitiems. Pavyzdžiui, per kelias valandas teko parūpinti vandens žmonėms naujai atidarytoje stovykloje arba, prieš

valstybei suorganizuojant karštą reguliary maitinimą vienoje iš didžiųjų stovyklų, bendradarbiaujant su šauliais ir „Maisto banko“ bičiuliais ruošti karštą maistą lauko virtuvėje ir dalinti žmonėms.

Dabar ir patys jaučiame, kad situacija šiek tiek stabilizuojasi, tačiau tiek mūsų darbuotojai, tiek savanoriai teikdami pagalbą mato įvairių tikrai sudėtingų atvejų, todėl turime papildomai dėmesio skirti jų emocinei sveikatai.

Šiuo metu Raudonasis Kryžius kartu su kitomis nevyriausybėmis organizacijomis veikia visose apgyvendinimo vietose, pirmiausia, reaguodamas į pagrindinius humanitarinius poreikius, t. y. teikdamas higienos priemones, drabužius, avalynę, medikamentus, organizuodamas užimtumo priemones migrantų vaikams.

Be to, Raudonasis Kryžius stengiasi užtikrinti šeimos ryšių atkūrimą, sudarydamas galimybę paskambinti šeimai, likusiai kilmės šalyje, arba padeda šeimos nariams, kurie kreipėsi ieškodami nežinomoje buvimo vietoje esančio artimojo, – tokiu atveju nustatoma pastarojo buvimo vieta ir šitaip atkuriamas kontaktas. Taip pat teikiame teises konsultacijas, atliekame stebėseną ir atkreipiame valstybės institucijų dėmesį į mūsų manymu, svarbiausias sprendimų reikalaujančias sritis.

Svarbu priminti, kad teisė kreiptis dėl prieglobsčio yra fundamentali žmogaus teisė. Net ir neteisėtai sieną kertantis žmogus gali turėti rimtų prieglobsčio motyvų. Būtent todėl asmenys, kurie neteisėtai kerta sieną, ketindami kreiptis dėl prieglobsčio, yra atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą sienos kirtimą. Konvencijoje „Dėl pabėgėlių statuso“ įtvirtinta, kad asmuo nebaudžiamas vien todėl, kad ieško prieglobsčio.

Teisėjas Mindaugas Povilanskas: „Reikia ne slėpti blogybes, o jas nustačius išgyvendinti iš sistemos“

Silvija Smolskaitė, Nacionalinės teismų administracijos Komunikacijos skyriaus vyriausioji specialistė

Kai išgirstame žodžius „teisingumo veidas“, mintyse ieškome mus įkvepiančių teisininkų. Galvodami apie teisingumą nelegalios migracijos krizės kontekste šiandien, nusprendėme pasikalbėti su nelegalios migracijos bylas apylinkės teisme nagrinėjančiu Vilniaus regiono apylinkės teismo pirmininko pavaduotoju, teisėju Mindaugu Povilansku. Jis teisme nagrinėja baudžiamąsias ir administracinių nusižengimų bylas ir sutiko pasidalyti savo įžvalgomis ne tik apie nelegalią migraciją, bet ir bendrai apie teisėjo karjerą.

Prieš 2016 m. pradėdamas dirbti teisėju dirbote prokuroru. Kaip teisėjo darbe praverčia prokuroro patirtis?

Kaip jau pastebėjote, 2016 m. man teko prisijungti prie garbingos teisėjų gildijos. Prieš tai dirbau apylinkės prokuratūroje, vėliau apygardos prokuratūroje, o savo prokuroro karjerą pradėjau Prienų rajono apylinkės prokuratūroje. Prieš pat pradėdamas dirbti teisėju dirbau Vilniaus apygardos prokuratūroje, kontroliavau ir valstybinius kaltinimus palaikiau finansinėse bylose. Yra vienas ir esminis skirtumas tarp teisėjo ir prokuroro darbo. Prokuroras tik padeda teisėjui įgyvendinti teisingumą. Teisėjo misija daug sudėtingesnė – tą teisingumą vykdyti. Mano giliu įsitikinimu, patirtis dirbant prokuroru yra neįkainojama, ypač kai reikia nagrinėti didelės apimties ir sudėtingas bylas. Dirbant prokuroru įgyta organizacinė patirtis su šiais iššūkiams leidžia paprasčiau susidoroti. Tokiai savo patirčiai esu dėkingas kiekvieną dieną ir tada, kai reikia dirbti administracinį darbą, atliekant teismo pirmininko pavaduotojo pareigas.

Esate sakęs, kad kaip teisininkas užaugote teismų sistemoje. Šešerius metus dirbote teisėjo padėjėju tuometiniame Druskininkų miesto apylinkės teisme. Ar tai ir paskatino pasirinkti teisėjo profesiją?

Iš esmės sprendimas tapti teisėju ir buvo priimtas tuo metu, kai dirbau tuometiniame Druskininkų miesto apylinkės teisme. Ir tada, ir dabar manau, kad prieš priimdamas iššūkį dirbti patį sudėtingiausią ir daugiausia atsakomybės reikalaujantį teisėjo darbą turėtum pažvelgti į teismą ir iš šalies. Prieš pradėdamas dirbti teisėju teismą, jo organizacinį darbą, vidinę virtuvę mačiau ir iš vidaus. Dirbdamas prokuroru susipažinau su teismu ir iš išorės. Ir ne tik vienos grandies – apylinkės – teisme. Man teko garbė ir didelė atsakomybė kaltinimus palaikyti apylinkės ir apygardos teismuose, taip pat Apeliaciniame ir Aukščiausiajame teismuose. Ši patirtis yra neįkainojama ir šiandien. Vesti procesus mokiausi iš pačių geriausių teisėjų, kurie turi didelį autoritetą teismų sistemoje. Juos stebėdamas modeliačiau, kaip tą patirtį perimti ir savo darbe. Neminėsiu pavardžių, bet esu iki šiol jiems dėkingas, kad jų darbas, išskirtinė erudicija buvo ta medžiaga, iš kurios sėmiausi žinių ir įkvėpimo.

Galima sakyti, kad dabar teismams sudėtingas laikotarpis. Kokia yra dabartis teismuose?

Turėdamas omeny paskutinius įvykius,

manau, kad ne tik teismams, bet ir visai mūsų šaliai šiuo metu yra ypač sudėtingas laikotarpis. O jeigu kalbėtume atskirai apie teismus, tai, matyt, reiktų paminėti ir iki šiol besitęsiantį teisėjų korupcijos bylos šleifą. Tad teismams dabar tikrai ne pačios džiugiausios dienos. Kad ir kokia sudėtinga būtų situacija, stengiuosi į viską žvelgti kuo pozityviau, tą patį daryti kviečiu ir kitus. Tai, kad teismų sistemoje išryškėja kažkokie skauduliai ar blogos mintys (aišku, dėl tų veiksmų dar nepriimti kaltinamieji procesiniai sprendimai), kartu yra ir ženklas mums, jog turime atsispirti, dėti pastangas, kad tokie dalykai daugiau nepasikartotų. Reikia ne slėpti blogybes, o stengtis, kad jų nebūtų ir nustačius išgyvendinti iš sistemos. Tik tada būtų galima pasiekti skaidrumo ir pasitikėjimo rezultatų. Taigi to, kad paaiškėjo blogybė teisme, aš nevertinu kaip išimtinai blogo dalyko. Į šią problemą reiktų pažvelgti, kaip ir minėjau, pozityviau ir dėti pastangas, diegti mechanizmus, kad tokių ar panašių dalykų nebūtų. Kalbėdamas plačiau apie visą šią sudėtingą situaciją, su kuria susiduria dabar visa Lietuva ir visos valdžios (tiek vykdomoji, tiek įstatymų leidžiamoji), norėčiau pasakyti, kad tautos susitelkimas ir visų atskirų valdžių bendras darbas pavyks, ir mes išspręsime šiandienines šalį kamuojančias krizes.

Viena iš dažniausiai šiandien visur girdimų temų vis dar išlieka nelegalios migracijos krizė Lietuvoje. Norisi pagaliau išsiaiškinti, kas vyksta nelegaliam migrantui sėkmingai perėjus sieną? Kokie teisiniai mechanizmai prasideda?

Kadangi jau ne kartą minėta, kad nelegalios migracijos procesai yra sudėtinga problema, aš pamėginsiu kuo paprasčiau žodžiais nupasakoti visą tą teisinį mechanizmą užsieniečiui per valstybės sieną įžengus į Lietuvos Respubliką. Pirmiausia reikia pasakyti, kad jeigu migrantas sėkmingai pereina sieną, tai jis jau kur nors Paryžiuje valgo kruasaną, o ne kovoja su Lietuvos teisės peripetijomis (juokiasi).

Migrantui perėjus valstybės sienos apsaugos kontrolės punktą jis yra sulaikomas Valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) pareigūnų. Tada pareigūnai Užsieniečių teisinės padėties įstatyme nustatyta tvarka tokį asmenį sulaiko ir paprastai pagal susiklosčiusią praktiką perkelia į valstybės sienos apsaugos užkardas arba kitas tam skirtas teritorijas. Dabar steigiamos laikinos stovyklos (Alytaus r. Verebiejų k., Šalčininkų r., Rūdninkuose). Toliau taip apgyvendinto asmens likimas priklauso nuo jo paties elgesio.

Jeigu jis, sutikęs VSAT pareigūną, paprašo

prieglobsčio – paprastai tarient, ištaria burtazodį *asylum*, – gauna prieglobsčio prašytojo statusą. Ir priklausomai nuo jo elgesio VSAT specialistai priima sprendimus jį apgyvendinti laikinojo apgyvendinimo vietose. Jeigu pareigūnai identifikuoja, kad tas asmuo su jais nebendradarbiauja, slepia tapatybę, gali būti pavojingas Lietuvoje gyvenantiems asmenims arba pačiai šaliai, tada VSAT darbuotojai kreipiasi į teismą prašydami laikinai sulaikyti tokį asmenį arba paskirti jam alternatyvias sulaikymo priemones. Tai reiškia, kad tas asmuo sprendimo dėl savo pateikto prašymo lauks jau Užsieniečių registracijos centre, kur taikomas jau kitoks jo buvimo Lietuvos Respublikoje režimas.

Jeigu asmuo perėjęs sieną nepaprašo prieglobsčio, jis įgyja kitą statusą ir, kaip apibrėžia Užsieniečių teisinės padėties įstatymas, jis tampa užsieniečiu, neturinčiu teisės būti Lietuvos Respublikoje. Tada visais atvejais VSAT pareigūnai kreipiasi į teismą ir prašo asmenis sulaikyti arba paskirti alternatyvias sulaikymo priemones.

Noriu pastebėti, kad pagal galiojantį reguliavimą prieglobsčio prašytojams taikoma didesnė apsauga negu tiems asmenims, kurie atėję į Lietuvą nepaprašo prieglobsčio.

Prašymas suteikti prieglobstį keliauja į Migracijos departamentą, kurio darbuotojai nustatytais terminais jį išnagrinėja. Migracijos departamento sprendimai gali būti skundžiami administraciniais teismams, kurie priima sprendimą dėl tokio asmens skundo jo prieglobsčio prašymo byloje.

Kai įsigalioja Migracijos departamento sprendimas nesuteikti prieglobsčio, tada įsijungia asmens grąžinimo į kilmės šalį mechanizmas, rūpinamasi logistiniais diplomatiniais klausimais ir asmuo grąžinamas į kilmės valstybę (lėktuvu ar kitu transportu).

Tą laikotarpį, kol asmuo laukia sprendimo dėl savo pateikto prašymo suteikti prieglobstį, jis būna apgyvendintas, kaip ir minėjau, pagal teismo sprendimus arba Užsieniečių registracijos centre, arba gali laukti tokio prašymo net ir nesuvaržius jo judėjimo teisės, paskiriant sulaikymui alternatyvias įstatyme apibrėžtas priemones.

Reikia pastebėti, kad ne tik pagal Lietuvoje galiojantį reguliavimą, bet ir pagal tarptautinius teisės aktus pažeidžiamiesiems asmenims – vaikams, negalių turintiems asmenims, moterims – laikinas sulaikymas skiriamas tik labai išimtiniais atvejais. Tokiems pažeidžiamiesiems asmenims galioja didesnė apsauga ir paprastai sprendimo dėl prieglobsčio suteikimo jie laukia nesuvaržant jų judėjimo laisvės.

Kuo skiriasi sąvokos „nelegalus migrantas“ ir „pabėgėlis“?

Pateikėte labai gerą klausimą, nes viešojoje erdvėje šios sąvokos vartojamos kaip sinonimai, o iš tikrųjų tai yra du skirtingi teisiniai režimai.

Asmuo arba užsienietis nelegaliu migrantu bus tik tada, kai Migracijos departamentas priims sprendimą nesuteikti piliečiui pabėgėlio statuso. Kol tas jo prašymas yra nagrinėjamas, asmuo vadinamas *prieglobsčio prašytoju*. Prieglobsčio prašytojas turi tam tikras teises: teisę būti Lietuvos Respublikoje, kol bus išnagrinėtas jo prašymas, jam parenkamas tam tikras režimas (ar su judėjimo apribojimais, ar be jų). Kol Migracijos departamente neišnagrinėtas jo prašymas, tokio prieglobsčio prašytojo negalima išsiųsti iš Lietuvos. Kai prieglobsčio prašytojo prašymas atmetamas, sprendimas įsiteisėja (kitais atvejais, dėl Migracijos departamento sprendimo nesuteikti prieglobsčio yra priimami sprendimai palikti jį nepakeistu teismuose), tada prieglobsčio prašytojas tampa *nelegaliu migrantu* ir pradeda veikti tokio asmens grąžinimo į kilmės valstybę mechanizmas, tai yra tokiu atveju nelegalus migrantas be jo sutikimo gali būti išsiunčiamas iš Lietuvos. O *pabėgėlis* yra asmuo, kuriam atsakingos institucijos (konkrečiai – Migracijos departamentas) suteikia pabėgėlio statusą. Nuo to momento tas asmuo įgyja visas teises, kokias turime ir mes visi, Lietuvos Respublikos piliečiai, įskaitant teisę dirbti, mokytis, keliauti po Šengeno erdvę. Kitaip tariant, pabėgėlis tampa visateisiu mūsų visuomenės nariu.

Kokias migracijos priežastis dažniausiai nurodo į teismą patekę asmenys?

Nors apylinkės teismai, įskaitant ir tą, kuriame aš dirbu, nesprensdžia prieglobsčio suteikimo klausimų, bet nagrinėjant sulaukymo klausimus žmonės neišvengiamai papasakoja, kokios negandos juos atvijo į Lietuvą. Pagrindinė priežastis, kurią jie nurodo, – persekiojimas jų kilmės valstybėse. Sako, kad juos persekioja dėl politinių įsitikinimų, religijos išpažinimo. Tik vienas kitas atvirai pasako, kad vis dėlto keliauja į Vakarų ieškodamas gražesnio, gyvenimo, labiau materialiai aprūpinto gyvenimo ir kad Lietuva tikrai nėra jų tikrasis tikslas, o jų svajonė yra pusryčius valgyti Eifelio bokšto papėdėje. Tad iš esmės šie asmenys bando įtikinti teismą, kad jie bėga nuo persekiojimo.

Pavyzdžiui, vienas iš Irako Respublikos į Lietuvą patekęs asmuo nurodė, kad bėga

nuo savo merginos šeimos persekiojimo. Jis pamilo merginą, o jos broliai neleido su ja būti. Jis brolių valiai nepakluso, nes labai smarkiai mylėjo. Dėl to merginos broliai grasino jį nužudyti. Tad jis nusprendė atvykti į Lietuvą ir pasiprašyti prieglobsčio. Istorijos būna labai įvairios. Kartais juokingos, kartais įtikinamos, o kartais nelabai.

Kodėl šio tipo bylose kartais taikoma kardomoji priemonė suėmimas ir kodėl vėliau, pasibaigus terminui, ji pakeičiama kita?

Visų pirma, suėmimas, kaip kardomoji priemonė, gali būti paskirtas tik padarius nusikaltimą ir dėl to nusikaltimo pradėjus ikiteisminį tyrimą. Dėl asmenų, paskutiniu metu patenkančių į Lietuvos Respubliką, ikiteisminiai tyrimai dėl galimai padarytų nusikaltimų veikų pradunami tik išimtiniais atvejais, nustatant galimus nusikalstamos veikos požymius. Pradėjus ikiteisminį tyrimą sprendžiama dėl kardomosios priemonės ir neretai tai būna pati griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas. Asmenys, kertantys Lietuvos valstybės sieną, įstatymui nusižengia nebūtinai tik ją pereidami. Kartais jie paraleliai padaro ir kitus Baudžiamajame kodekse (BK) numatytus nusikaltimus, pavyzdžiui, turi suklastotus dokumentus, draudžiamų, galimai narkotinių psichotropinių medžiagų. Siekiant iširti tokias veikas ir pradėdamas ikiteisminis tyrimas. Jeigu prokuroras kreipiasi į teismą dėl kardomosios priemonės suėmimo skyrimo, teismas ją, esant pagrindui, ir paskiria.

Jeigu kardomoji priemonė – suėmimas nepaskiriama arba nepratęsiama, tai pagal ikiteisminiame tyrime nustatytas aplinkybes asmeniui gali būti paskirtos švelnesnės kardomosios priemonės. Kartu reikia pažymėti, kad toliau teisinė to užsieniečio padėtis Lietuvos Respublikoje, nepaisant to, jog jo atžvilgiu pradėtas ikiteisminis tyrimas, sprendžiama ir pagal Užsieniečių teisinės padėties įstatymą. Apie tas teises procedūras jau šiek tiek papasakojau.

Kodėl vienais atvejais dėl neteisėto sienos kirtimo yra pradėdami ikiteisminiai tyrimai, o kitais – ne?

BK 291 str. 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą valstybės sienos perėjimą. Formaliai žvelgiant, kiekvienas iš tų užsieniečių (visi tie tūkstančiai žmonių) padarė nusikaltimą. To paties straipsnio antroje ir trečiojoje dalyse įtvirtinta, kad asmeniui, kuris neteisėtai kirto valstybės

sieną, pasiprašius prieglobsčio, tai yra jo baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė. Kadangi didžioji dauguma užsieniečių, kurie neteisėtai kerta sieną, pasiprašo prieglobsčio, o tai eliminuoja galimybę jų atžvilgiu taikyti baudžiamąją atsakomybę, ikiteisminiai tyrimai jų atžvilgiu nepradedami ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai priima nutarimus atsisakyti pradėti ikiteisminius tyrimus. Tad ikiteisminiai tyrimai pradėdami, kaip ir minėjau, dėl suklastotų dokumentų, draudžiamų daiktų gabenimo. Na, taip pat ikiteisminiai tyrimai pradėdami ir tų asmenų atžvilgiu, kurie neteisėtai kirto valstybės sieną neprašo prieglobsčio, nenurodo aplinkybių, kuriomis jie tą padarė. Tada jų atžvilgiu pradėdamas ikiteisminis tyrimas pagal BK 291 straipsnio 1 dalį ir tokiam užsieniečiui gali būti paskirta kardomoji priemonė – suėmimas.

Kaip šiandien mūsų šalies teismuose užtikrinama Lietuvos žmonių ir užsieniečių interesų apsauga pusiausvyra?

Pirmiausia reikia pažymėti, kad teismas yra ta institucija, kurioje kiekvieno žmogaus, nepaisant to, ar jis Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis, teisės yra ginamos ir saugomos. Nesvarbu, ar asmuo yra Lietuvos Respublikos pilietis, ar užsienietis, kokį jis tikėjimą išpažįsta, kokia jo seksualinė orientacija, koks darbas ar išsilavinimas, visi prieš įstatymą yra lygūs. Tad teismai, spręsdami bylas, asmenų tikrai neskirsto į piliečius ar ne piliečius ir vadovaujasi bendruoju principu – prieš įstatymą visi lygūs.

„ Teismų bendruomenei labai noriu palinkėti kuo didesnio susitelkimo ir empatijos. “

Ir pabaigai... Ko palinkėtumėte teismų bendruomenei?

Teismų bendruomenei labai noriu palinkėti kuo didesnio susitelkimo ir empatijos. Ir kad visi mes, eidami į darbą, stengtumėmės sukurti kuo mielesnę ir jaukesnę aplinką sau pačiam. Jeigu pavyks draugiškesnę, jaukesnę aplinką sukurti sau pačiam, tai neišvengiamai reikš, kad mes tokią pačią aplinką sukursime ne tik savo komandos nariams, bet ir visiems kitiems teismo darbuotojams. Tad paprastai – kurkite teismuose kuo jaukesnę ir šiltesnę darbo aplinką sau!

Nepriklausomas teisingumas: kokie teismai yra ir turi būti?

Miglė Pavliukovičienė, Nacionalinės teismų administracijos Komunikacijos skyriaus vyr. specialistė

Spalio 7 d. vykusioje Lietuvos teismų organizuotoje konferencijoje „Teismų nepriklausomumas: realybė ir siekiamybė“ visų Lietuvos valdžių ir akademinės bendruomenės atstovai analizavo nepriklausomos teismų sistemos, teisės viršenybės pagrindo, teisminės ir kitų valdžių bendradarbiavimo bei profesinių teisėjo elgesio standartų problemas. TEISMAI.LT dalijasi konferencijoje išsakytų svarbiausių minčių santrauka, kuri, tikimės, paskatins žurnalo skaitytojus peržiūrėti konferencijos įrašą Lietuvos teismų „Youtube“ kanale.

Gitanas Nausėda

Teismų nepriklausomumas: realybė, būtinybė, privilegija ar siekiamybė?

„Teismų nepriklausomumas yra absoliučiai būtina sąlyga teisingumui vykdyti, – sveikindamas renginio dalyvius sakė **Prezidentas Gitanas Nausėda**. – Nuo teisėjų galimybių savarankiškai priimti sprendimus priklauso, kaip pavyksta užtikrinti ir gerbti žmogaus teises ir laisves valstybėje.“ Prezidentas kalbėjo apie teismų

ir teisėjų nepriklausomumo ir atsakomybės sąsają, netoleranciją išorės įtakai ir teisėjo profesijos įvertinimo problemą. „Deja, šiandien tenka pripažinti, kad dažno teisėjo atlygis neatitinka nei kvalifikacijai keliamų reikalavimų, nei jo darbo krūvio bei atsakomybės. Tokia padėtis kenkia profesijos prestižui, kenkia teisėjų gretų atsinaujinimui ir grasina teismų ateičiai“, – kalbėjo šalies vadovas. Prezidentas pridūrė, kad teismams keliami visuomenės lūkesčiai, reikalavimai yra ne pasikėsinimas į jų nepriklausomumą, o paskata dirbti dar geriau ir siekti pozityvių perversmų.

Sveikinimo žodį tarė ir **Seimo pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen**. „Būti nešališku ginčo arbitru yra labai atsakingas, itin aukštos profesinės kvalifikacijos ir ypatingos moralinės tvirtybės reikalaujantis darbas“, – teigė ji, pabrėždama, kad kitų valdžių pareiga yra sudaryti tinkamas sąlygas teisėjams tokiais arbitrais būti, taip pat priminė poreikį atsisakyti teismams nebūdingų funkcijų, mažinti darbo krūvį ir spręsti teisėjų korpuso formavimo problemas, vardijo planuojamus Seimo darbus, kuriais šie pokyčiai galėtų būti įgyvendinti.

Teisingumo ministrė Evelina Dobrovolska savo sveikinimo kalboje teigė, kad teismų nepriklausomumas neatsiejamas nuo pasitikėjimo būtinybės. Ji džiaugėsi, kad pastaraisiais metais

teismai sparčiai juda modernumo link, o bendradarbiaujant su Teisingumo ministerija siekiama teisingumo viešumo, skaidrumo ir visuomenės bei valdžių pasitikėjimo teismais.

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto prodekanas, Viešosios teisės katedros docentas dr. Haroldas Šinkūnas, sveikindamas susirinkusiuosius, kvietė susimąstyti apie kiekvieno atsakingo asmens ir institucijos indėlį įtvirtinant teisėjų nepriklausomumą.

Viktorija Čmilytė-Nielsen

Laikas kalbėti apie nepriklausomumą

„Būtent šiandien yra laikas kalbėti apie teismų nepriklausomumą“, – pirmojoje konferencijos dalyje NEPRIKLAUSOMA TEISMŲ SISTEMA – TEISĖS VIRŠENYBĖS PAGRINDAS tardama įžangos žodį teigė **Teisėjų tarybos (TT) pirmininkė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkė Sigita Rudėnaitė, laikinai einanti ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas.** Jos pastebėjimu, daugelis dabartinių viešojoje erdvėje girdimų ginčų tikriausiai virs teismų bylomis ir tai, koks teismas ir teisėjas nagrinės tokį ginčą, turėtų būti aktualus klausimas tiek valstybei, tiek kiekvienam visuomenės nariui. „Apie teismų nepriklausomumą esame kalbėję įvairiose auditorijose, o šiandien turime išsikėlę tikslą išgirsti, ką apie teismų nepriklausomumą mano mūsų konstituciniai, socialiniai partneriai, kitos valdžios institucijos ir pagaliau visuomenės atstovai, dalyvaujantys teismų savivaldos veikloje. Kaip jie supranta teismų nepriklausomumą ir šios sąvokos turinį?“ – kalbėjo S. Rudėnaitė. TT pirmininkė kvietė diskutuoti apie valdžių padalijimo esmę, priminė politinės ir teisminės valdžių formavimo skirtumus ir teigė, kad politinei valdžiai būdingas periodinis pasikeitimas negali būti teisminės valdžios požymiu. „Teisėjo mandato tvarumas, ilgalaikiškumas yra viena iš teisėjo nepriklausomumo garantijų“, – sakė ji.

TT pirmininkė vardijo teisėjo darbe kylančius iššūkius klausyti tik įstatymo nepasiduodant išorės įtakoms, nebijant galingųjų nemalonės, nesiekiant vidinės ramybės ir nepaisant korupcinių broožų turinčios įtakos. Korupciją S. Rudėnaitė pasiūlė suprasti plačiau nei tik tam tikrų neteisėtų veiksmų atlikimą už materialinį atlygį. Ji teigė, kad korupcija – „tai bet kokia neteisėta įtaka teisėjui“. Pirmininkė retoriškai klausė, ar kiekvienam teisėjui yra įveikiama nepriklausomumo ir visų jam keliamų reikalavimų našta ir ką už tą našta jam gali pasiūlyti valstybė. „Pagarbą? – klausė pirmininkė, primindama kontekstą, kuriame dažniausiai žiniasklaidoje ir visuomenėje minimi teisėjai ir teismai. – Su apgailėstaviu drįstu kelti tokią hipotezę, kad, deja, pagarba teismui baigiasi uždarius teismo salės duris. Galbūt taip nėra: šiandien mes susirinkome diskutuoti.“ S. Rudėnaitė kvietė kalbėtis apie teisėjų darbo apmokėjimo ir jiems tenkančių pareigų atitiktį, teismų reikmės skiriamus finansus, pasisakė apie nerimą keliantį vis dažnesnį savanorišką profesionalų pasitraukimą iš teisėjų korpuso. „Ką mes kviesime į jų vietą? Koks bus teismas po penkerių metų? Po dešimties?“ – klausimus kėlė pirmininkė. Ji pabrėžė, kad dabar

pats metas Lietuvoje diskutuoti apie teisingumo nepriklausomumą, kol šaliai netenka susidurti su teisinės valstybės krize, su tokiais grėsmėmis teismų nepriklausomumui, kokios pastebimos Lenkijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Bulgarijoje.

„Konstitucijos garantuojamas teisėjų ir teismų nepriklausomumas – teisminės valdžios kertinė ašis, kuriai sulūžus nebebūtų pagrindo kalbėti apie teisinės valstybės egzistavimą.“

Pirmasis pranešimą konferencijoje nuotoliniu būdu skaitęs **Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) teisėjas prof. dr. Egidijus Kūris** pastebėjo, kad „nepriklausomumas kuo toliau, tuo labiau siejamas su pasitikėjimu teismais“. Pranešėjas kalbėjo apie EŽTT nagrinėtas bylas prieš Vengriją, Ukrainą, Islandiją, kuriose spręsta dėl neteisėto teisėjų atleidimo iš pareigų ar paskyrimo į jas. E. Kūris paminėjo ne vieną sprendimą prieš Lenkiją, kuriuose šios šalies teismų reforma vertinama neigiamai. Pranešėjas išskyrė Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnį¹, kuris be galo svarbus teismų nepriklausomumo ir žmogaus teisių į teisingumą atžvilgiais, ir su apmaudu pastebėjo, kad tai viena dažniausiai pažeidžiamų Konvencijos nuostatų. Jis teigė, kad EŽTT tenka nuolat tikrinti, ar teisminės Europos Sąjungos (ES) šalių valdžios yra apsaugotos nuo kitų valdžių ir trečiųjų šalių įtakos, ar šių šalių teisėjų tarybos yra nepriklausomos. Baigdamas savo pranešimą E. Kūris paminėjo neseniai Lenkijai iš Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) pasiūstą žinią, kuria buvo konstatuota, kad „Lenkijoje pavojus teisėjų nepriklausomumui išlieka“. Baigdamas pranešimą profesorius sakė: „Linkiu, kad nebūtų Lietuvai skirtų dokumentų su tokiais vertinimais, kad jų niekada nebūtų.“

Konstitucinio Teismo (KT) pirmininkė prof. dr. Danutė Jočienė, antrindama kolegoms, teigė, kad „tik nepriklausomi ir nešališki teismai gali vykdyti teisingumą“. Ji pabrėžė, jog nepriklausomumas yra ne

1 „Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismai.“

privilegija, o iš Konstitucijos išplaukianti esminė teisingumo vykdymo sąlyga. D. Jočienė teigė, kad valdžios Lietuvoje yra nepriklausomos vienos nuo kitų, o teisminė valdžia unikali tuo, jog yra formuojama ne politiniu, o profesiniu pagrindu. KT pirmininkė džiaugėsi, kad dauguma KT nutarimų yra vykdomi ir gerbiami, tačiau apgailėstavo, jog dalis jų vis dėlto liko neįgyvendinti. Ji bėgštavo, kad laiku neatliekamos KT ir kitų teismų teisėjų skyrimo procedūros gali pažeisti žmonių teisę į teisingą teismą Lietuvoje. „Be galo atsakinga ir svarbi teismų konstitucinė funkcija – vykdyti teisingumą – ir pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti pagrįstus ir motyvuotus sprendimus, nuo kurių priklauso žmonių likimai, neišvengiamai suponuoją valstybės valdžios institucijų ir kiekvieno piliečio pareigą gerbti konstitucinį teismų nepriklausomumą ir nesikišti į teisėjų veiklą. Konstitucijos garantuojamas teisėjų ir teismų nepriklausomumas – teisminės valdžios kertinė ašis, kuriai sulūžus nebebūtų pagrindo kalbėti apie teisinės valstybės egzistavimą“, – baigdamas savo kalbą tvirtino D. Jočienė.

Valstybės valdžių bendradarbiavimo nesklaidumai: „ką kiekvienas iš mūsų padarėme, kad būtų kitaip?“

Antrosios renginio dalies diskusiją **TEISMINĖS VALDŽIOS IR KITŲ VALDŽIŲ BENDRADARBIAVIMAS** pradėjusi **KT teisėja dr. Giedrė Lastauskienė** retoriškai klausė kolegų, ką reiškia aukščiausiųjų valdžių sąveikavimas KT pirmininko skyrimo atveju, ką reiškia būti teisininku, kuris patenka į politinius procesus? Ji pastebėjo, kad idealių valdžių pasidalijimo modelių nėra, o teisminės valdžios formavimo procesai priklauso nuo tam tikru metu egzistuojančių politinių sąlygų. G. Lastauskienė svarstė, kaip padaryti, kad procesai tiktų visoms valdžioms, ir paminėjo tinkamo teismų finansavimo paieškų svarbą.

Prezidento vyriausioji patarėja, Teisės grupės vadovė Jūratė Šovienė pabrėžė poreikį nuolat diskutuoti apie teisminės valdžios išskirtinumą – formavimą profesiniu, o ne politiniu pagrindu. Reflektuodama kitų diskusijos dalyvių pastebėjimus apie netinkamai, ne laiku atliktus teisėjų, teismų pirmininkų skyrimus, ji teigė, kad tokios situacijos nėra iš esmės blogos, kvietė iš jų pasimokyti ir klausė, „ką kiekvienas iš mūsų padarėme, kad būtų kitaip?“

Diskusijos moderatorius **TT sekretorius, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjas Ramūnas Gadliauskas** auditorijai priminė statistiką, kad Lietuvoje

esama 50 laisvų teisėjų etatų, 11-oje teismų trūksta pirmininkų, ir kvietė pasvarstyti, kur ir kodėl stringa valdžių bendradarbiavimas šių laisvų vietų užėmimo procesų atžvilgiu.

Seimo pirmininko pavaduotojas, Teisės ir teisėtvarkos komiteto narys Julius Sabatauskas svarstė apie teisėjų skyrimo laiku trukdžius, neretai nepaaiškinamas Seimo narių balsavimo rezultatų priežastis ir procedūrų laikymosi svarbą. Jis apgailestavo, jog dėl tam tikrų nesklaidumų į teisėjų korpusą nepatenka profesionalai, paremdamas tai ir praktiniu pavyzdžiu, kad „vieno tokio kompetentingo teisėjo jau neturime“. Seimo narys atkreipė dėmesį į įvairių politinių jėgų interesų susikirtimus, trukdančius priimti svarbius sprendimus: „Nereikia perkelti politinių jėgų kovų į balsavimus dėl teisėjų skyrimo: tokius dalykus reikia užkardyti.“ Jis pakartojo diskusijos leitmotyvą apie bendradarbiavimo poreikį ir teigė, kad suvienijus jėgas reikia kuo greičiau spręsti tiek teisėjų paskyrimų, tiek jų atlygio už darbą, tiek viso viešojo sektoriaus atlyginimų klausimus, nes nesprendžiami jie daro neigiamą poveikį visuomenės požiūriui į valstybės institucijas.

Diskusijoje dalyvavusi **teisingumo viceministrė Jurga Greičienė** teigė, kad vykdomoji valdžia girdi teismų savivaldos institucijų lūkesčius dėl teismų finansavimo ir ilgesnėje perspektyvoje Nacionalinėje pažangos programoje esama numatytų konkrečių šių lūkesčių realizacijos veiksmy. Ji pabrėžė poreikį valdžioms kalbėtis tarpusavyje ir atkreipė dėmesį į tarptautinių teismų teisėjų skyrimo procedūros gryninimą. J. Greičienei atsakydama D. Jočienė teigė, kad nacionaliniu lygiu sprendžiami teisėjų atrankos į tarptautinius teismus klausimai nėra tiek reikšmingi, nes tikrosios atrankos prasideda kandidatams patekus į tarptautines procedūras.

J. Šovienė pastebėjo, kad valdžių susikalbėjimo trukdžiu teisėjų skyrimo ir atleidimo procedūrose gali būti nevienodai suvokiama profesionalumo ir kompetencijų kartelė. Ji taip pat akcentavo poreikį didinti atrankos proceso efektyvumą, kėlė kandidatų į teismų pirmininkus trūkumo, netolygaus darbo krūvio skirtinguose tos pačios grandies teismuose ir profesionalų pasitraukimo iš teisėjų korpuso problemas. Prezidento patarėja kvietė pažvelgti į teisėjų ir šalies gyventojų santykį Lietuvoje ir užsienyje, kalbėti ne tik apie bylų skaičius, bet ir apie skirtingus jų sudėtingumo lygius, atkreipti dėmesį į efektyvesnį teismų gaunamo finansavimo paskirstymą. Ji pastebėjo, kad sprendžiant šias problemas „teismai turi eiti lygiagrečiai su kitomis valdžiomis“, nelaukdami kitų institucijų iniciatyvų ar užtarimo.

Koks turi būti teisėjas?

Trečiosios konferencijos dalies **PROFESINIAI TEISĖJO ELGESIO STANDARTAI** diskusiją pradėjo **Lina Mikalonienė, Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos (PTAK) pirmininkė**. Ši komisija, anot pirmininkės, pirmą kartą buvo formuota pagal naują tvarką: Prezidentas skyrė ne visus septynis kandidatus, o keturis, likusius skyrė TT. Šiai institucijai pagal GRECO rekomendacijas buvo suteikta daugiau įtakos teisėjų atrankos institucijos formavimo atžvilgiu. Pranešėja kalbėjo apie pretendentų į teisėjus atrankos Lietuvoje privalumus ir kaip vieną iš jų įvardijo galimybę pretendentams apskųsti juos svarstčiusios komisijos sprendimus. L. Mikalonienė paminėjo teismų dedamas pastangas siekiant teisėjų atrankos procesą daryti skaidresnį, teigė, kad esama nemažai idėjų ir pasiūlymų, kaip šį procesą padaryti efektyvesnį (pvz., komisijos vertinimas galėtų galioti metus, o ne pusę metų, kaip yra dabar). Kaip vienus iš probleminių teisėjų atrankos aspektų L. Mikalonienė nurodė teismų ir teisėjų nuomonių kandidatų atžvilgiu vertinimą ir tokių nuomonių subjektyvumą, asmeninių kandidatų savybių vertinimo problematiką.

PTAK vertinimo objektyvumo ir tinkamiausių pretendentų atrinkimo klausimas sukėlė įvairias konferencijos dalyvių ir žiūrovų reakcijas, pvz., TT pirmininkė svarstė, ar iš viso reikia atskirai balsuoti dėl tinkamiausių kandidatų sąrašo ir šitaip sudaryti prielaidas į tinkamiausiųjų sąrašą nepapuošusiems asmenims abejoti savimi ir komisijos narių objektyvumu. Reflektuodama komentarus, L. Mikalonienė pabrėžė pretendentų gebėjimą įvardyti savo motyvacijos teisėjauti svarbą: pasak jos, kad ir kaip pretendentas būtų pasirengęs pokalbiui su komisija, jo tinkamumą išduoda argumentai, kuriais jis geba įvardyti savo viziją, savo veiksmy planą atsidūrus tam tikroje darbo pozicijoje.

„**Visų kriterijų, visų statistikų priekyje yra žmogus, teisėjas pirmiausia yra žmogus.**“

J. Šovienė oponavo nuomonei, kad PTAK komisijos narių vertinimai gali būti subjektyvūs ar kelti klausimų. Ji teigė, jog komisija ir yra sudaroma taip, kad būtų užkirstas kelias subjektyvumui. Vis dėlto jai abejonę kėlė teismų kolektyvų ir pirmininkų nuomonių įtraukimas į vertinimą. „Kiek ta nuomonė daro teisėją

priklausomą ar nepriklausomą? Ar teisėjas turi būti patogus teismui, kolegoms, teismo pirmininkui? Ką daryti, kad ta nuomonė būtų kuo objektyvesnė?“ – klausimus vardijo J. Šovienė.

H. Šinkūnas ir Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Psichologijos katedros docentė dr.

Kristina Kovalčikienė savo pranešime pabrėžė Nuolatinės teisėjų veiklos vertinimo komisijos darbe kylančius pavojus, su kuriais susiduria teisėjų veiklos vertinimo mechanizmus taikančios valstybės. „Ką daryti tokiu atveju, kai reikia vertinti teisėjus? Reikia juos vertinti ar ne? Kai kuriose šalyse netikima, kad tas vertinimas gali duoti naudos, ir iš principo atsisakoma vertinti teisėjų veiklą“, – apie Šveicarijos ir Danijos praktiką užsiminė H. Šinkūnas. Jo nuomone, veiklos vertinimas neturėtų daryti kokios nors blogos įtakos teisėjų nepriklausomumui, atvirkščiai – jį sustiprinti, taip pat gerinti teisingumo kokybę ir užtikrinti teisėjų atsakomybę visuomenei. Be to, jis teigė, kad įstatyminė vertinimo procesus reguliuojanti bazė Lietuvoje veikia gana gerai.

Kalbėdamas apie Lietuvoje taikomus teisėjų veiklos vertinimo kriterijus H. Šinkūnas sakė, kad statistinis vidutinis teisėjo darbo krūvis ir išnagrinėtų bylų skaičius laikytinas suabsoliutintu kriterijumi, į kurį vertėtų žvelgti kritiškai, mat teisėjų gautų bylų skaičiai priklauso nuo jas skirstančios sistemos, o ne nuo jų pačių pasirinkimo daugiau ar mažiau bylų nagrinėti. „Bylų sudėtingumas. Kaip jį vertinti? – klausė pranešėjas. – Kiekviena yra sudėtinga, nes teisėjui reikia priimti kokį nors procesinį sprendimą.“ Jis taip pat kvestionavo bylų nagrinėjimo trukmės ir kitus kriterijus bei teigė maną, kad jau atėjo laikas peržiūrėti ir pakoreguoti vertinimo kriterijus ir sukurti geresnes prielaidas vertinti teisėjus.

„Visų kriterijų, visų statistikų priekyje yra žmogus, teisėjas pirmiausia yra žmogus“, – teigė kolegos pranešimą svarstymais apie teisėjų asmeninių ir dalykinių savybių vertinimą pratęsusi K. Kovalčikienė. Ji sakė, kad vertinimai gali būti atliekami siauru diapazonu, kuris neleidžia specifikuoti (pvz., ar teisėjui tik pakanka bendravimo įgūdžių, ar jis tų įgūdžių atžvilgiu galėtų tapti pavyzdžiu kolegoms). Pranešėja džiaugėsi, kad į kriterijų sąrašą įtrauktas asmeninių savybių vertinimas, nes tai leidžia pamatyti išsamesnį teisėjo paveikslą. Vis dėlto ji pastebėjo, kad šios savybės neretai aprašomos šabloniškai. „Kartais asmeninių savybių vertinimas prieštarauja veiklos rezultatams, rodikliams, pavyzdžiui, teisėjas turi daug užsitęsusių bylų ir negali paaiškinti tokio užsitęsimo priežasčių, o teismo vadovas apie jį atsiliepia

teigiamai", – kalbėjo K. Kovalčikienė apie atvejus, kai teko svarstyti, ar tokie skirtumai atsirado dėl vertinamos asmenybės savybių ir elgesio, ar taip pasireiškė teismo vadovo šališkumas.

Drausmės institucijoje sprendžiami teisėjų tarpusavio santykiai – signalas teismų sistemai

Tęsdama diskusiją **Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros profesorė dr. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė** teigė, kad pagal teismo arba teisėjo reputaciją yra matuojama, kiek realus teismų nepriklausomumo principas valstybėje, – tai pripažįsta ir ES institucijos, pradėjusios stebėti, kaip ES valstybės formuoja teisėjų drausminės atsakomybės modelį. „Kelią, kur link turėtų eiti teisėjo profesinės atsakomybės modelis, padeda piešti ir jurisprudencija. Štai pirmą kartą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime byloje prieš Lenkiją buvo nustatyta, kad teisminės valdžios ir tam tikri savivaldos formavimo elementai gali būti ir yra ES klausimas. Teismas pasakė, kad disciplinarinėje atsakomybėje teisėjo atsakomybė turi išlaikyti balansą su jo kaip teisėjo nepriklausomumo statusu. Tai reiškia, kad institucijos, kurios sprendžia dėl teisėjo profesinės atsakomybės, turi turėti visišką nešališkumo standartus, o j profesinės etikos mechanizmą patekusiui asmeniui turi būti užtikrintos visos procesinės garantijos: teisė būti išklaustam, teisė teikti savo paaiškinimus, žinoti motyvus, kuriuos jo atžvilgiu priima disciplinarinė institucija, ir kt. Teisėjo etika nebėra vien tik nacionalinis klausimas", – dėstė J. Paužaitė-Kulvinskienė.

Teisėjo profesinę reputaciją, pranešėjos teigimu, apibūdinti ar įvertinti leidžia du dalykai: Teisėjų etikos kodeksai ir procedūros, pagal kurias teisėjai yra traukiami drausminėn atsakomybėn. Lietuvoje procedūriniai institucijų keliai kartais susikerta, nes procesuose dalyvauja ne tik Teisėjų etikos ir drausmės komisija (TEDK) ir Teisėjų garbės teismas, bet ir Prezidentas, ir Teisėjų taryba. „Yra buvę atvejų, kai Prezidentas kreipėsi į TT dėl tam tikro teisėjo traukimo drausminėn atsakomybėn. TT nepatarė to daryti, o po kiek laiko pati kreipėsi į TEDK dėl drausminės bylos tam pačiam asmeniui iškėlimo", – apie procedūrinius nesklaidumus kalbėjo pranešėja. Ji teigė, kad per metus TEDK gauna apie 300 teikimų, pareiškimų, prašymų, skundų bei kitų dokumentų, tačiau beveik 90 proc. iš jų būna atmetami ir nenagrinėjami, nes jų turinys neatitinka TEDK kompetencijos, juose nėra teisėto ir objektyvaus pagrindimo ar tiesiog prašoma iš naujo peržiūrėti bylas. Pasak J. Paužaitės-

Kulvinskienės, „padaugėjo į Komisiją besikreipiančių teismų pirmininkų prašymų iškelti jų teismo teisėjams drausmės bylas, o tai nerimą keliantis signalas. Tai reiškia, kad teisme yra pažeista psichologinė pusiausvyra, jei teismo pirmininkas imasi tokio būdo." Pranešėja pastebėjo, kad atsiranda tarsi kryžminė ugnis: tokio prašymo objektas kreipiasi į TT su savo prašymu patikrinti, ar nebuvo pažeistas jo nepriklausomumas, o tuo pačiu metu teismo pirmininko teikimu sprendžiama dėl jo drausminės atsakomybės TEDK. J. Paužaitė-Kulvinskienė susirinkusiesiems priminė, kad teisėjo nepriklausomumo ir atskaitomybės balansas, kaip tobuloji pusiausvyra, yra užfiksuota Konstitucijoje, o Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, jog teisėjų atsakomybės klausimai negali būti sprendžiami pernelyg centralizuotai, t. y. visko negali spręsti TT, tad visų klausimų, kurių dalis nėra procedūriškai apibrėžti, permesti jai nederėtų.

„Galbūt pirmajame etape mes atrenkame netinkamus lyderius? Ar tie mūsų lyderiai, puikiai gebantys kurti metodikas, komisijas ir atlikti tam tikras procesinių sprendimų ekspertizes, geba būti autoritetais? „“

Radijo stoties „FM99" direktorius, žurnalistas, visuomenės atstovas TEDK Liudas Ramanauskas diskusijoje pasidalijo savo patirtimi dirbant teisėjų vertinimo komisijoje: „500 puslapių teismų pirmininkų

ir jų teismų teisėjų tarpusavio bylos: mane nustebino, išgąsdino ir suglumino, kad pasinaudojant komisija bandomi spręsti tam tikri subjektyvūs reikalai. Tai signalas pačiai teismų sistemai." Jis palygino teisėjų etiką su kelių eismo taisyklėmis ir teigė, kad „visi jas žinome, bet kartais kažkodėl pažeidžiame."

Skaidrumas ir viešumas, sąžiningumas ir nesavanaudiškumas – šias vertybes L. Ramanauskas išskyrė kaip, jo nuomone, svarbiausius teisėjų veiklos aspektus ir pabrėžė, kad „teisėjo priklausomumas nuo etikos kodekso yra privalomas". Anot jo, pasaulio, kasdienio gyvenimo pokyčiai ir iššūkiai labai lėtai ateina į teismų praktiką ir pradeda joje atsispindėti, todėl reikia daugiau kalbėti su žiniasklaida ir visuomene: paprasčiau, aiškiau, konkrečiau, pasitelkiant konkrečių pavyzdžių.

Renginio moderatorė TT pirmininko pavaduotoja, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja dr. Egidija Tamošiūnienė pasiūlė susirinkusiesiems pamąstyti apie psichologinę įtampą teisme tarp teismo pirmininko ir atskirų teisėjų: „Galbūt pirmajame etape mes atrenkame netinkamus lyderius? Ar tie mūsų lyderiai, puikiai gebantys kurti metodikas, komisijas ir atlikti tam tikras procesinių sprendimų ekspertizes, geba būti autoritetais?"

Reaguodama į klausimą J. Paužaitė-Kulvinskienė pastebėjo, kad „križių laikotarpis neaplenkė ir lyderystės. Viename teisme ne vien teismo pirmininkas yra lyderis, dažniausiai visi teisėjai būna lyderiai. Tai asmenybės su savo nuomonėmis, požiūriais. Kartais pirmininkui yra labai sunku rasti balansą su kiekvienu iš jų." Ji pridūrė, kad derėtų plačiau aptarti lyderystę teismuose.

Iš kairės: Jūratė Šovienė, Julius Sabatauskas, Ramūnas Gadliauskas, Giedrė Lastauskienė, Jurga Greičienė

IŠ TEISMŲ KASDIENYBĖS

Į diskusiją įsitraukęs H. Šinkūnas prabilo apie nerimą keliančią padėtį teismų sistemoje. „Matau, kad į teismus nebeateina tie, kurie į juos galėtų ateiti. Jei jie ateitų, teismų kokybė būtų visai kita“, – kalbėjo jis. Pasak H. Šinkūno, tik nedaugelis studentų išdrįsta pasakyti, kad norės būti teisėjais. Jo nuomone, į tai derėtų kreipti dėmesį sprendžiant teisėjų korpuso formavimo klausimus. „Ši profesija tampa nebeatraktivu, – su apmaudu sakė

H. Šinkūnas. – Ir tai ne tik atlyginimų klausimas.“ Jis teigė, kad visos valdžios turėtų ieškoti atsakymo, kaip šią profesiją paversti siekiama ir trokštama, kaip išspręsti atlygio klausimą.

Konferencijos pabaigoje kalbėdama apie teisėjams tenkančią nepriklausomumo naštą E. Tamošiūnienė pasitelkė 33 metus mininčios Lietuvos trispalvės metaforą ir citavo J. Marcinkevičių: „Vėliavą ne taip

sunku iškelti, kaip ją per kasdienybę nešti.“ TT pirmininko pavaduotoja palinkėjo kolegoms teisėjams nepriklausomumo vėliavą nešti kasdienybę papildant savo gerais darbais bei visur ir visada įprasminant teisingumo idėją. ■

Kristina Kovalčikienė

Danutė Jočienė

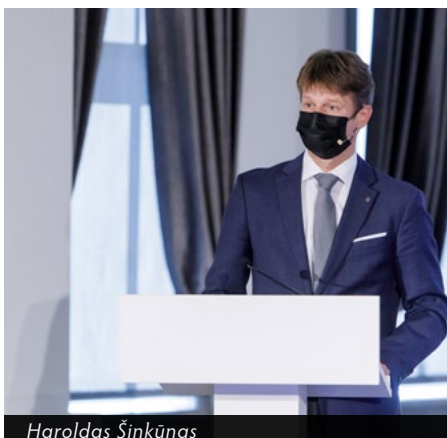
Liudas Ramanauskas

Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė

Egidijus Kūris

Haroldas Šinkūnas

Lina Mikalonienė

Pirmieji gyvi tarptautiniai susitikimai

Rugsėjo viduryje Nacionalinėje teismų administracijoje (NTA) lankėsi 6 teisėjai iš Prancūzijos, Vokietijos ir Italijos. Tai buvo pirmasis ne nuotoliniu būdu NTA organizuotas teismų sistemos atstovų susitikimas su užsienio svečiais nuo COVID-19 pandemijos pradžios.

„Prieš kelerius metus pagal mainų programą buvau Rumunijoje. Šiais metais norėjau pažinti kokią nors man mažiau žinomą, įdomią Rytų Europos šalį, tad pasirinkau Lietuvą“, – paklausta, kodėl savo mainų programos tikslu pasirinko būtent šią valstybę, sakė teisėja iš Vokietijos Claudia Toberer. Ji ir kiti pagal Tarptautinio Europos teisminio mokymo tinklo (angl. *European Judicial Training Network, EJTN*) trumpalaikių bendrųjų mainų programą teisėjams atvykę svečiai buvo supažindinti

su Lietuvos teismų sistema ir istorija teismų ekspozicijoje, vėliau patys pristatė savo valstybių teisinės sistemas.

Tuo pačiu metu Lietuvoje vyko ir EJTN trumpalaikių bendrųjų mainų programa prokurorams, tad NTA, bendradarbiaudama su Generaline prokuratūra, kai kurias veiklas vykdė kartu, pavyzdžiui, teisėjai drauge su prokurorais lankėsi Generalinėje ir Kauno apygardos prokuratūrose. Teisėjai taip pat lankėsi Lietuvos Aukščiausiajame ir Kauno

apygardos teismuose, Seime, Specialiųjų tyrimų tarnyboje ir kituose su teisine mūsų šalies sistema ir istorija susijusiuose objektuose Vilniuje bei Kaune.

EJTN vykdo teismuose ir prokuratūrose dirbančių įvairių profesijų atstovų mainų ilgalaikes ir trumpalaikes programas, kuriomis skatinama keistis patirtimis ir žiniomis.

Tarptautiniame seminare – Lietuvos patirtis autorių teisės srityje

Rugsėjo 14 d. vykusiam Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (angl. *World Intellectual Property Organisation, WIPO*), Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos ir Latvijos patentų biuro organizuotame teisėjams ir kitiems šios srities profesionalams skirtame seminare Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja dr. Goda Ambrasaitė-Balynienė dalyvavo pranešėjų diskusijoje apie interneto paslaugų teikėjo atsakomybę už autorių teisių pažeidimus.

Dr. Goda Ambrasaitė-Balynienė

Dr. G. Ambrasaitės-Balynienės pranešimas buvo paremtas Lietuvoje garsiai nuskambėjusia ir visas teismų instancijas perėjusia *Linkomanijos* byla. Anot pranešėjos, „tai pirmas atvejis Lietuvoje, kai buvo paprašyta užblokuoti prieigą prie autorių teises pažeidžiančios svetainės, ir greičiausiai paskutinis, kurį pagal bendrąsias civilinio proceso taisykles išnagrinėjo teismai“. Ši byla, pranešimo autorės teigimu, „yra viena iš keleto panašių Europoje nagrinėtų bylų, pvz., *Pirate Bay* byla Švedijoje ar *Finreactor* byla Suomijoje. Visos šios bylos pagal savo pobūdį, kai pažeidimas vyksta internete, yra tarpvalstybinės, o jose

kelti klausimai, kaip liudija praktika, yra jei ne tapatūs, tai bent labai panašūs. Žinoti, kaip panašūs klausimai sprendžiami kitose Europos valstybėse, svarbu dėl to, kad būtų užtikrintas teisės taikymo nuoseklumas, taikant nacionalinę teisę nebūtų pažeisti Europos Sąjungos direktyva¹ siekiami tikslai.“

Seminare pranešimus taip pat skaitė Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos atstovai, intelektinės teisės ekspertai iš Vokietijos ir Lenkijos, Latvijos Aukščiausiojo Teismo teisėja. Juose paliestos Nicos klasifikacijos, kolektyvinio administravimo organizacijų ir kūrinių naudotojų ginčų nagrinėjimo bei laisvo naudojimosi ir neteisėto kopijavimo skirtumų problemos. Pranešėjų diskusijoje drauge su Lietuvos atstove dalyvavo WIPO autorių teisių skyriaus vadovė, Lenkijos ir Latvijos teismų teisėjai. Diskusijos dalyviai ieškojo atsakymų į klausimus: ar būtina į bylą, kurioje

¹ Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (dar kitaip žinoma kaip *InfoSoc* direktyva).

pareikštas reikalavimas interneto paslaugų teikėjams blokuoti prieigą prie interneto svetainės, įtraukti šios svetainės savininką, jos vartotojus; kieno sąskaita turėtų būti įgyvendinamos blokavimo priemonės; ar ieškinio pareiškimas ne visiems, o tik daliai interneto ryšio teikėjų nepažeidžia sąžiningos konkurencijos principų.

Šis seminaras ir kitos patirčių mainų iniciatyvos skirtos tarptautiniam

bendradarbiavimui skatinti. Šių metų balandį Nacionalinei teismų administracijai ir WIPO tarptautiniam biurui pasirašius susitarimo memorandumą dėl *WIPO Lex-Judgments* projekto Lietuva prisijungė prie svarbiausių nacionalinių teismų sprendimus teikiančių valstybių. *WIPO Lex-Judgments* duomenų bazėje Lietuvos teismams suteikta galimybė mainytis joje kaupiama informacija, skaityti su intelektinės nuosavybės teisių gynimu susijusius sprendimus, išverstus į vieną iš

WIPO *Lex* platformoje vartojamų kalbų (anglų, arabų, kinų, prancūzų, rusų ar ispanų). *WIPO Lex-Judgments* duomenų bazės tikslas – prisidėti prie galimybės nemokamai pasiekti informaciją ir duomenis, susijusius su teismų sistemomis ir priimtais sprendimais intelektinės nuosavybės srityje. Ši duomenų bazė veikia *WIPO Lex* platformoje ir suteikia galimybę ieškoti aktualių teismų sprendimų pagal įvairius paieškos kriterijus.

EJTN lingvistiniame seminare – dėmesys šeimos teisės kalbai

Vilniuje rugsėjo 20–22 d. vykusiame trijų dienų EJTN lingvistiniame seminare (kursuose) 35 teisėjai, teisėjų padėjėjai ir prokurorai iš Europos gilinosi į šeimos teisės kalbą. Teorinės žinios buvo įsisavinamos atliekant praktines užduotis drauge su teisės ir teisinės kalbos ekspertais.

„Nepaisydama vėsaus oro šiltai sveikinu visus atvykusius į Vilnių ir džiaugiuosi, kad pagaliau visi galime gyvai susitikti“, – tardama sveikinimo žodį dalyviams kalbėjo už seminaro organizavimą Lietuvoje atsakingos Nacionalinės teismų administracijos direktorė Natalija Kaminskienė.

Be mūsų šalies atstovų, kursuose taip pat dalyvavo Bulgarijos, Čekijos, Ispanijos, Italijos, Latvijos, Rumunijos, Vengrijos ir Vokietijos teisėjai, teisėjų padėjėjai ir prokurorai. Jie žinių sėmėsi ir praktinius įgūdžius tvirtino drauge su ekspertais (lektorais) iš Ispanijos, Italijos, Lenkijos, Rumunijos ir Slovėnijos.

Seminare buvo sujungti teoriniai ir praktiniai užsiėmimai, kuriuose lavintos keturios pagrindinės teisinės terminologijos veiklos: skaitymas, rašymas, kalbėjimas ir klausymas. Europos Komisija laikosi nuomonės, kad mokėti užsienio kalbą ir išmanyti jos teisinę terminiją yra labai svarbu ir tai turėtų tapti nuolatinio teisininkų mokymo dalimi visose Europos Sąjungos šalyse.

Baltijos šalių forume – nuotolinio darbo organizavimo patirtys

Rugsėjo pabaigoje Vilniuje vyko aštuntasis Baltijos šalių forumas – šiame renginyje Lietuvos, Latvijos ir Estijos teismų administracijų atstovai dalijosi gerąja patirtimi ir iššūkiais, kuriuos tenka patirti aptarnaujant savo šalių teismų sistemas. Šiomet prie dalyvių prisijungė ir Suomija.

Užsienio svečiai išklausė Nacionalinės teismų administracijos (NTA) direktoriaus pavaduotojo Antano Jatkevičiaus pranešimo apie nuotolinius baudžiamojo proceso posėdžius, Latvijos teismų administracijos atstovė Inesė Linča pristatė teisėjų atrankos, įskaitant ir teisėjų egzamino organizavimą, pokyčius Latvijoje, Estijos atstovas Viljaras Peepas pasidalijo savo šalies teisinės sistemos ateities vizija, Suomijos atstovės

Nooros Aarnio pranešimas buvo skirtas teisingumo skaitmenizavimo temai. Ji pastebėjo, kad COVID-19 pandemija tapo stipriu postūmiu skaitmenizavimo link. „Sprendimus teko priimti labai greitai: idėjos turėdavo virsti darbais vos per kelias savaites“, – teigė pranešėja.

Forumo dalyviai taip pat išklausė NTA direktoriaus pavaduotojos Linos Griškevič

pranešimo apie nuotolinio Visuotinio teisėjų susirinkimo organizavimo iššūkius ir išmoktas pamokas bei Latvijos teismų administracijos atstovo Voldemāro Kizino pasakojimo apie kliūtis ir sėkmingus informacinių technologijų srities sprendimus. Forumas baigėsi L. Griškevič moderuojama diskusija apie nuotolinio darbo organizavimo iššūkius ir pasiekimus.

Teisingų istorijų naktis teisme

Miglė Pavliukovičienė, Nacionalinės teismų administracijos Komunikacijos skyriaus vyr. specialistė

Rugsėjo pabaigoje vykusioje „Kultūros naktyje“ Lietuvos Aukščiausiasis ir Lietuvos apeliacinis teismai vilniečius ir miesto svečius kvietė į ekskursijas, nemokamą filmo seansą, teismų istorijos protmūšyje sužibėję protai buvo apdovanoti prizais, o drąsiausieji lankytojai „Teisingų istorijų nakties teisme“ įsijautė į teisėjo ir kitų teismo proceso dalyvių vaidmenis posėdžio inscenizacijoje.

Lietuvos Aukščiausiajame Teisme (LAT) vyko 4 ekskursijos, kurių metu lankytojai susipažino su teismo pastatu ir trumpam jame įsikūrusia teismų istorine ekspozicija. Ekskursijas vedė LAT darbuotojai, o ekspoziciją pristatė teismų istorikas, kadenciją baigęs teisėjas Alfredas Vilbikas. Į teismų istorijos protmūšį susirinkę dalyviai sprendė intriguojančius galvosūkius ir varžėsi dėl vertingų prizų.

Lietuvos apeliacinis teismas atvėrė autentiško XIX a. Vilniaus širdyje išdygusio pastato duris, o dvejose ekskursijose dalyvavę lankytojai gidei dėkojo plojimais. Į teismo posėdžio inscenizaciją susirinkę dalyviai spontaniškai pasiskirstė vaidmenimis ir išnagrinėjo komiško siužeto baudžiamąją bylą. „Noriu padėkoti už nuostabų renginį: dukros emocijos liejasi per kraštus. Kuo daugiau tokių renginių“, – dėkojo į advokatės vaidmenį įsikūnijusios merginos mama.

„Teisingų istorijų naktį teisme“ vainikavo lietuviškas filmas „Izaokas“, kurį pristatė pats šio kūrinio prodiuseris Stasys Baltakis.

Renginiuose lankėsi daugiau kaip 200 dalyvių. Dalis renginių buvo organizuoti 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų dvišalio bendradarbiavimo fondo lėšomis.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Svetimšalių teisės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje

Alfredas Vilbikas, kadenciją baigęs Šiaulių apygardos teismo teisėjas, Lietuvos teismų istorijos ekspertas

Jau kelis mėnesius netylant svarstymams apie nelegalių migrantų teises bei padėtį Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje TEISMAI.LT siūlo atsukti laiką kelis šimtus metų atgal ir pažvelgti į kitų valstybių piliečių teises Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK).

LDK piliečiai turėjo daugiau teisių nei užsieniečiai

XVI a. užsieniečius buvo galima skirstyti į 3 kategorijas: a) svetimšaliai (*čiužazemci*), b) gyvenantys už sienos (*zagraničniki*), t. y. Maskvos gyventojai, prūsai, ir c) kaimynai (*susiedi*), t. y. lenkai (kanceliarine LDK kalba, rusėnų – *aut. past.*).

Per LDK ėjo ne vienas prekybos kelias, kuriuo galėjo keliauti ir svetimšaliai. Didžiausi prekybos keliai buvo saugomi ir tikrinamos keliaujančių svetimšalių asmenybės. Pagal Kazimiero laikais su Turkija sudarytą susitarimą pirkliai į LDK galėjo atvykti ir išvykti tik lydimi pasiuntinių, o be jų galėjo atvykti tik į Kijevą, parduoti prekes ir grįžti.

Valdovas keliaujantiems privileijuotiems asmenims, taip pat ir pasiuntiniams, išduodavo apsaugos raštą (gleitą), galiojantį visoje LDK, kuris jiems suteikdavo lengvatų, taip pat neliečiamybę keliaujant, o už gleito pažeidimą ir sulaužymą Lietuvos Statutai (toliau – LS) numatė dvigubas bausmes, net iki mirties bausmės.

Jau 1447 m. Kazimiero privilegija garantavo LDK teritorijos ir dvarų neliečiamybę, valstybės pareigūnų skyrimo apsaugą nuo lenkų ir kitų užsieniečių. Aleksandro privilegijoje, kaip ir Kazimiero, 1492 m. pakartojama, kad Lietuvos didysis kunigaikštis negali svetimšaliams dalyti žemių ir pareigų, o 1587 m. Zigmantas Vaza prisiekdamas LDK pareiškė, jog jokių valstybinių pareigų, tarnybų bei žemės svetimšaliams neskirs. Be to, LS numatė, kad „jokie dvarai nei urėdai neturi būti duodami svetimšaliams“.

Svetimšaliai į LDK galėdavo atvykti tik be tikslo gyventi nuolat. Trumpesniai ar ilgesniai laikai apsigyvendavo kitų valstybių pasiuntiniai, pirkliai, samdomos kariuomenės kariai, kai kurių profesijų žmonės (į LDK būdavo kviečiami menininkai, įvairių sričių specialistai), studentai. Atvykę jie privalėdavo dirbti darbą tik pagal savo specialybę, jiems buvo draudžiama kištis į valstybės valdymo reikalus. Didžioji dalis jų baigė darbus grįždavo į savo valstybes. Būta ir tokių, kurie už nuopelnus valstybei ar valdovui gaudavo *indigenatą* (svetimšalio bajoro įsisteijimą LDK), žemės ar patys jos nusipirkdavo ir taip integruodavosi į LDK bei tapdavo jos piliečiais.

LDK bajorai ir jų vaikai turėjo teisę laisvai vykti į užsienį kaip pirkliai, taip pat studijuoti, tarp kitų ir karinius mokslus, tačiau buvo uždrausta vykti į šalis, su kuriomis buvo kariaujama. LS reglamentavo, kad „mokytis riteriškų dalykų valdovas leidžia visiems laisvai vykti į visus užsienius, išskyrus tik priešą žeme“. LDK piliečiams keliauti į priešų žemes buvo uždrausta jau 1447 m. Kazimiero privilegija.

Nors Liublino unija buvo pasirašyta 1569 m. ir joje numatytas visiškasis Lietuvos ir Lenkijos susilieėjimas, tačiau LS lenkus laikė kaimynais, t. y. užsieniečiais. LS konstatuota, kad lietuviai, rusai (kitur rašoma gudai) ir žemaičiai buvo tikrieji LDK

50 litų moneta, skirta karaimų ir totorių įsikūrimo Lietuvoje 600-osioms metinėms. Iš A. Vilbiko kolekcijos.

piliečiai ir galėjo įsigyti dvarus LDK ar būti paskirti į valstybės tarnybą, o lenkai laikyti svetimšaliais ir jiems to daryti neleista. Siekiant pabrėžti LDK savarankiškumą, lenkams neleista eiti LDK dvasininkų pareigų, lenkų kariuomenė laikyta svetimais, o lenkai kariai samdyti į LDK kariuomenę pagal svetimšalių karių samdymo tvarką.

Nors užsieniečiai turėdavo mažiau teisių nei LDK piliečiai, LS nurodė, kad LDK „svetimšaliai, užsieniečiai, atvykėliai ir koku nors būdu atsikėlę žmonės turi būti teisiami ta pačia teise ir tuose teismuose, kur kas stos“ (citata iš LS, tai reiškia artimiausiuose teismuose – *aut. past.*). Taip pat buvo numatyta, kad smurtavęs, sumušęs, sužeidęs, apiplėšęs ar atėmęs turtą iš svetimšalio LDK pilietis „nedelsiant turi stoti prieš teisingumą“.

Kaip LDK elgtasi su totoriais, karaimais, žydais ir romais?

Apie XIV a. į LDK atvykusius totorius, karaimus, žydus ir romus LS kalbėta kaip

apie svetimšalius. Antrasis LS apkarpė žydų ir totorių senąsias teises, atėmė privilegijas ir nustatė, kad joks žydas, totorius ar kitas nekrikščionis negali būti skiriamas į valstybės pareigybes ir negali turėti krikščionių nelaisvėje, taip pat negali liudyti teisme dėl žemės. Numatyta ir išimtis tiems totoriams, kurie nuo „seno savo dvaruose gyvena“: jie prilyginti LDK piliečiams.

Tame pačiame LS žydams ir jų žmonoms drausta nešioti brangius rūbus, auksą, sidabrą, taip pat nurodyta, kad žydų „apređas turi būti išsiskiriantis: kepurė arba beretas geltonas (žmonoms – galvos apdangalas – *aut. past.*), <...> kad būtų ženklas ir tikras atskyrimas krikščionio nuo žydo“. Trečiajame LS šio nurodymo neliko ir žydams jau leista nešioti vieną žiedą-antspaudą ir žiedą, o moterims – puoštis be apribojimų.

1557 m. Lenkija ir kai kurios kitos Europos šalys priėmė Romų banicijos (paskelbimo už įstatymo ribų) įstatymą ir ėmė žiauriai romus persekioti, todėl jie ėmė masiškai plūsti į LDK, nes čia buvo palankesni

įstatymai (jie buvo nukreipti tik prieš klajoklius – nesėslius romų tautybės asmenis). LS ragino romus tapti sėsliais gyventojais ir grasino išstremti iš LDK. LS konstatuota, kad klajokliai romai „daro nemažą žalą apgaudinėdami <...>, vogdami <...>, grobdami“, o nukeliavę į priešų žemes gali tapti jų šnipais ir vedliais. Todėl nustatyta, jog LDK teritorijoje draudžiama juos slėpti, o pasienyje stebėti, kad „į mūsų žemes jie neįeity“, išvartytų – niekas nepriimtų, priešingu atveju numatyta 12 kapų grašių bauda. Romų banicijos įstatymas panaikintas tik 1791 m. ■

LDK svetimšaliai kariai beldžiasi į trobos duris. Iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus fondų, autorius nežinomas.

PRISIMINKIME RUGSĖJO 4 D. LIETUVOS TEISMŲ SAŪSKRYDŽIO AKIMIRKAS!

Lietuvos teismai kviečia 16–19 m. moksleivius dalyvauti samprotaujamyjū rašinių konkurse ELKIMĖS TEISINGAI!

Elkimes
teisingai!

- Kaip elgtis per pandemiją?
- Kodėl negalima nusirašinėti, bėgti iš pamokų, tyčiotis iš kitų ar šiukšlinti?
- Kaip važiuoti paspirtuku, kad nekeltum pavojaus kitiems eismo dalyviams?
- Yra kitų minčių apie teisingą elgesį?

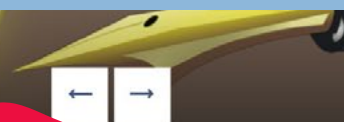
Originaliausi samprotautojai bus apdovanoti stilingomis *Bluetooth* ausinėmis arba nešiojama kolonėle!

Prenumeruokite Lietuvos teismų naujienas www.teismai.lt!

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Elkimes teisindai!

Naujienos

Elkimes teisindai!

LIETUVOS TEISMAI

Samprotajamųjų rašinių konkursas!

2021.10.20

Teismai kviečia moksleivius samprotauti temomis, kurios iš tiesų rūpi!

LIETUVOS TEISMAI

Jūs klausiate – mes atsakome!

Nemokamos teisinės konsultacijos telefonu „Jūs klausiate – mes atsakome!“

2021.10.18

Kaip ir kiekvienais metais, Lietuvos Konstitucijos ir Europos teisės dienos proga Lietuvos teismų darbuotojai spalio 25 d. teiks...

Naujienų prenumerata

Įveskite savo el. paštą ir gaukite teismų sistemos naujienas pirmi!

Užsiregistruoti →

Įvykių kalendorius

← SPALIS 2021 →

P	A	T	K	P	Š	S
27	28	29	30	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17

Turite klausimų?

Kreipkitės el. paštu komunikacija@teismai.lt

www.teismai.lt